

บทที่ 6

ผลการศึกษา บทวิเคราะห์ และการพิสูจน์สมมติฐาน

ผลการศึกษา บทวิเคราะห์ และการพิสูจน์สมมติฐาน

ผลการศึกษา

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นที่แสดงออกในรูปแบบประกอบพิธีแซนชะ และศึกษาถึงอิทธิพลของพิธีแซนชะที่มีต่อพฤติกรรมทางการเมือง อันได้แก่ การเลือกผู้นำทางการเมือง การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองของคนชุมชนและนำเสนอแนวทางในการพัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยกระบวนการกล่อมเกลาริยรู้ผ่านสื่อทางวัฒนธรรม โดยมีสมมติฐานในการศึกษาวิจัยว่า วัฒนธรรมท้องถิ่นอันประกอบด้วยความเชื่อ ค่านิยม วิธีคิด ซึ่งถ่ายทอดออกมาในรูปประเพณีพิธีกรรม มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและการแสดงพฤติกรรมทางการเมืองของคนในท้องถิ่น

แนวคิดทฤษฎีในการศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบไปด้วย แนวคิดเกี่ยวกับการแสวงหาความรู้ของมนุษย์ที่ได้มาจากความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติ และวัฒนธรรม อันนำไปสู่ความรู้ของชุมชนในเรื่องต่างๆ และถูกถ่ายทอดสืบสานมากับวัฒนธรรมของท้องถิ่นซึ่งปรากฏเป็นรูปธรรมในรูปของพิธีกรรมต่างๆ แบบแผนการประพฤติปฏิบัติและพิธีกรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนนี้ทำหน้าที่เพื่อการดำรงอยู่ของระบบสังคม โดยมีการสืบทอดและปรับเปลี่ยนตัวเองท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เมื่อกล่าวถึงพฤติกรรมทางการเมืองอันเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมสังคม ได้นำไปสู่การเชื่อมโยงแนวความคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมือง กระบวนการกล่อมเกลากายทางการเมือง (political socialization) เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดเกล้าทางสังคม (socialization) นำไปสู่การถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองของชุมชน (political culture) ซึ่งเชื่อมโยงกับพฤติกรรมทางการเมือง (political behavior) และการมีส่วนร่วมทางการเมือง (political participation) ในรูปแบบและระดับต่างๆ ของชุมชน

วิธีการศึกษาวิจัยประกอบไปด้วย การศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีพิธีกรรมการแซนชะหรือการเลี้ยงปู่ตา การนับถือผีและวิญญาณในเรื่องความสำคัญของการประกอบพิธีและผลทางอ้อมของการประกอบพิธี รวมไปถึงเรื่องคุณค่าของวัฒนธรรมต่อ

สังคม เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองประกอบกับการศึกษาภาคสนาม (field research) โดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและสัมภาษณ์แบบเจาะลึกประกอบกับการใช้เทคนิคการถ่ายภาพบันทึกเหตุการณ์ ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาจำเป็นต้องใช้วิธีการไปคลุกคลีคลุกสร้าง ความผูกพันกับชุมชน เพื่อให้เกิดความไว้วางใจและชุมชนรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน เพื่อนำไปสู่การค้นพบพฤติกรรมตามธรรมชาติของชุมชน นอกจากนี้ยังออกสำรวจข้อมูลจากกลุ่มชาวกูยในเขตพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อนำมาเป็นพื้นฐานในการศึกษาให้ได้ผลตามวัตถุประสงค์อย่างครบถ้วนสมบูรณ์

การประกอบพิธีแซนยะ

แซนยะ คือ ประเพณีการเลี้ยงปู่ตาของชุมชนชาวกูย ที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นระยะเวลานานนับชั่วอายุคน จากจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการทั้งหมด ไม่มีใครให้คำตอบได้ว่า ประเพณีการแซนยะจัดขึ้นตั้งแต่เมื่อใด ใครเป็นคนริเริ่ม และไม่มีใครทราบว่าผู้ใดเป็นคนตั้งยะจ๊ะหรือศาลปู่ตา ผู้ให้สัมภาษณ์ยืนยันว่า ยะจ๊ะมีมาตั้งแต่ตนเกิดมาและการแซนยะก็ปฏิบัติต่อกันมาเช่นกัน รวมไปถึงรูปปั้นอันเป็นสัญลักษณ์ของปู่ตาในศาลปู่ตา เดิมทีเป็นก้อนหินหรือศิลาแลง ปัจจุบันหมู่บ้านได้นำรูปปั้นหรือไม้แกะสลักหรือปั้นเป็นรูปชายหญิงชราไปตั้งไว้ในศาล แต่ก็ไม่มีใครกล้าเคลื่อนย้ายหรือทำลายก้อนหิน ศิลาแลงหรือปูนปั้นเดิม เพราะเชื่อว่าจะนำภัยพิบัติมาสู่ชุมชน

การแซนยะจะจัดให้มีขึ้นเป็นประจำทุกปี ทุกหมู่บ้าน ปีละ 2 ครั้ง คือ ช่วงเดือน 3 และเดือน 6 โดยการนับเดือนทางจันทรคติและจะเลือกจัดพิธีในคืนข้างขึ้น บางหมู่บ้านจะกำหนดแน่นอนในคืนขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 และขึ้น 6 ค่ำ เดือน 6 บางหมู่บ้านจะต้องจัดในวันอังคารเพราะถือว่าเป็นวันแข็ง และจะไม่จัดให้ตรงกับวันพระ เป็นการยึดถือตามความเชื่อดั้งเดิม

เครื่องประกอบพิธี

เครื่องประกอบพิธีแซนยะจะแยกเป็นเครื่องประกอบพิธีที่เผาจำเตรียมไปเอง ซึ่งแตกต่างไปจากเครื่องประกอบพิธีของชาวบ้าน คือ ต้องมีผ้าขาว 1 ผืน ผ้าถุงไหม 1 ผืน ฝ้ายผูกข้อมือ น้ำขมิ้น น้ำอบ เครื่องประกอบพิธีอย่างอื่น ๆ มีเช่นเดียวกับของชาวบ้านคือ ข้าวสุก ไข่ต้ม ไก่ต้ม น้ำต้ม สุรา อาหารคาวหวาน รูปเทียน ชัน 5 ชัน 8 บางหมู่บ้านมีข้อห้ามถ้ารับการนำเครื่องประกอบพิธีไปแซนยะ เช่น บ้านแจนแวนห้ามนำสุราไปแซนยะ บ้าน

สนวนหำนำไค้ค้ำหรือเบ้ค้ำค้ำค้ำค้ำไปแชนยะ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการถือปฏิบัติของหมู่บ้านที่อาจมีรายละเอียดปลีกย่อยต่างกัน

• เฒ่าจ้ำ

เฒ่าจ้ำ คือ ผู้ประกอบพิธีแชนยะ และเป็นผู้เดียวที่จะคิดก่อสร้างกับปู่ตาได้ เฒ่าจ้ำคือ ชายหญิงคู่สามีภรรยาซึ่งมีอาวุโสที่สุดในชุมชน หรือเป็นผู้ปฏิบัติศีลมีศีลธรรมเป็นที่ยอมรับของชุมชน การเลือกเฒ่าจ้ำนั้นชุมชนจะใช้วิธียกมือลงคะแนนอย่างเปิดเผยหรือนำฝ้ายไปผูกข้อมือให้แก่คนที่ควรได้รับเลือกเป็นเฒ่าจ้ำ ในการประกอบพิธีแชนยะ จากจำนวนเฒ่าจ้ำทั้ง 9 คนที่ถูกสัมภาษณ์ พบว่ามีอายุระหว่าง 54-75 ปี แต่ยังมีร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ผิดกับคนทั่วไป ชาวบ้านเชื่อว่าบุคคลที่เป็นผู้นำในการประกอบพิธีส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่อำนาจพิเศษทำให้มีสุขภาพแข็งแรง

เฒ่าจ้ำมีหน้าที่หลักในการประกอบพิธีแชนยะใหญ่ โดยทำปีละ 2 ครั้ง และทุกวันพระ เฒ่าจ้ำจะต้องนำขนม ยาสูบ ชัน 5 ชัน 8 ไปบูชาปู่ตา เนื่องจากเฒ่าจ้ำเป็นผู้อาวุโสสูงและเป็นคนที่ยอมรับนับถือ การจะประกอบพิธีต่างๆ การจัดงานกิจกรรมของชุมชนจึงต้องปรึกษาหารือเฒ่าจ้ำ รวมไปถึงการมีบทบาทต่อการตัดสินใจทางการเมือง เช่น การเลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลด้วย เฒ่าจ้ำทุกคนที่ให้สัมภาษณ์ยอมรับว่า ชาวบ้านจะแวะเวียนมาปรึกษาหารือเรื่องต่างๆ อยู่เป็นประจำ แม้แต่การเลือกตั้งก็จะมีคนมาถามว่า เลือกใครดี เฒ่าจ้ำยอมรับกับเราว่าตนเองเป็นคนเฒ่าคนแก่ของชุมชนย่อมรู้ว่าใครดีไม่ใช่อะไร และได้แนะนำให้ชาวบ้านเลือกคนดีเป็นผู้นำ

พิธีแชนยะจะเริ่มจัดตามวันเวลาที่กำหนดโดยเฒ่าจ้ำ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชนและชาวบ้านจะร่วมกันปรึกษาหารือ หากต้องการจัดงานประเพณีอื่นๆ ร่วมด้วย เช่น การประกวดบั้งไฟ ตะไลยักษ์หรืองานบุญข้าวจี ก็จะไปปรึกษาหารือและลงมติกัน เมื่อถึงกำหนดเวลาผู้ร่วมพิธีจะมาพร้อมกันบริเวณยะจ๊ะ และเริ่มพิธีโดยเฒ่าจ้ำจะเชิญปู่ตามารับเครื่องเช่นไหว้ และเมื่อจบพิธีจะมีการเสี่ยงทายอ่านคำทำนายจากไข่มดและคางไก่อ หากไข่มดและคางไก่อมีลักษณะไม่สวย เช่น ไข่มดนำ คางไก่อ้งคอง ก็หมายถึง การเสี่ยงทายในเรื่องไม่ดี เช่น จะเกิดการเจ็บไข้ได้ป่วย เป็นต้น

การประกอบพิธีแชนยะนั้นส่วนใหญ่ไม่ใช้งบประมาณ หากมีการเรียกรับเงินบริจาค เฒ่าจ้ำก็จะนำมาปรับปรุงซ่อมแซมยะจ๊ะ และใช้เพื่อการสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน การศึกษาพบว่า พิธีแชนยะเป็นประเพณีส่วนรวมและชุมชนจะร่วมมือร่วมใจกันจัด จึงไม่มีความจำเป็นต้องใช้เงิน แม้ว่าจะมีการจัดงานประเพณีอื่นๆ ประกอบ แต่ก็กันไปเพื่อความสนุกสนานและสร้างความสามัคคี

การศึกษาพบว่า การจัดพิธีแซนชะมิได้มีการจัดเฉพาะปีละ 2 ครั้งเท่านั้นแต่ชาวภูย แซนชะในแทบทุกโอกาสที่เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชน ไม่ว่าจะเป็น การเกิด การย้ายถิ่นที่อยู่ การจัดงานประเพณี งานรื่นเริงต่าง ๆ การแต่งงาน หรือแม้แต่การตาย ล้วนผูกพันกับการแซนชะเนื่องจากชุมชนเชื่อว่า ปู่ตาคือ บรรพบุรุษที่คอยปกป้องคุ้มครองดูแลชุมชน การจะทำอะไรจะต้องบอกกล่าวปู่ตาให้ทราบ และหากทำผิดต่อปู่ตาก็ต้องมีการแซนชะเพื่อขอขมา มิฉะนั้นปู่ตาจะลงโทษทำให้เกิดเรื่องราวร้าย ๆ ขึ้นในครอบครัวและชุมชน

จากการศึกษาพบว่าความเชื่อในเรื่องผีวิญญาณ และอำนาจเหนือธรรมชาติที่ชุมชนยึดถือ สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคนนั้น มีบทบาทต่อวิถีชีวิตและการตัดสินใจของคนในชุมชน โดยผ่านการสื่อสารกับผู้นำในการประกอบพิธี การศึกษาพบอิทธิพลจากการประกอบพิธีแซนชะในด้าน สังคมและการเมืองทั้งในระดับปัจเจกและระดับชุมชน ในระดับปัจเจกพบว่า พิธีกรรมมีบทบาท เป็นที่พึ่งทางจิตใจโดยเฉพาะการประกอบอาชีพ การประกอบพิธีกรรมเป็นการช่วยลดความวิตกกังวลและช่วยสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง บทบาทของผู้นำในการประกอบพิธี แสดงออกถึงการเป็นที่เคารพยำเกรง การเป็นแบบอย่างความประพฤติและการเป็นผู้นำที่มีอำนาจ บารมี ซึ่งนำไปสู่การเกิดวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยม ในระดับชุมชนมีบทบาทต่อการสร้างความสามัคคีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน การมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของส่วนรวม และการแสดงออกถึงความปรีชาญาณไปโดยในระดับรากหญ้าของชุมชน พบบทบาทของผู้นำในการประกอบพิธีต่อชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากพิธีกรรมเป็นที่ยอมรับของชุมชน การยอมรับอำนาจของผู้นำในการประกอบพิธี จึงเป็นเรื่องที่ชุมชนเห็นพ้องต้องกันด้วย

ผลจากการศึกษาพิธีแซนชะพบว่า ความเชื่อเกี่ยวกับยะจ๊ะหรือผีปู่ตา ซึ่งเป็นอำนาจเหนือธรรมชาตินี้ มีอิทธิพลต่อความคิดและการกระทำของคนในชุมชนมาก โดยการศึกษาได้พบกรณีตัวอย่างจากการให้ปากคำของผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งจะนำเสนอ ดังนี้

กรณีตัวอย่างซึ่งจะอ้างถึงต่อไปนี้เป็นเหตุการณ์ซึ่งเกิดขึ้นจริงในชุมชน โดยได้รับการบอกเล่าและได้รับคำยืนยันจากชาวบ้านที่อยู่ในเหตุการณ์และชาวบ้านในหมู่บ้านใกล้เคียง ภายหลังจากเกิดเหตุการณ์ต่างๆ ขึ้น จะมีการประกอบพิธีแซนชะเพื่อขอขมาปู่ตา จากนั้นเหตุการณ์ร้ายต่าง ๆ ก็จะหายไปอย่างไม่น่าเชื่อและไม่มีใครอธิบายได้

กรณีตัวอย่างที่ยกขึ้นมากล่าวอ้างถึงนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาอิทธิพลของความคิด ความเชื่อเกี่ยวกับผีปู่ตาและเป็นที่มาของการแซนชะ ซึ่งปรากฏอย่างเป็นรูปธรรมในชุมชน(ข้อมูลจากการสัมภาษณ์) ดังนี้

กรณีตัวอย่างที่ 1 เฒ่าจ๋าคี ทองอ้ม บ้านแจนแวน เป็นเฒ่าจ๋ามาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2435 ต่อมาในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2544 ได้มีความคิดว่าจะลาออกจากการเป็นเฒ่าจ๋าคี จึงได้เอย่ปากกับ นายสุน ทองอ้ม น้องชายว่าขอให้รับหน้าที่เป็นเฒ่าจ๋าคีแทน ในคืนวันเดียวกันเมื่อเดินทางกลับมา ถึงบ้านได้เกิดอาการปวดท้องอย่างรุนแรงซึ่งมีเคยเป็นมาก่อน วันรุ่งขึ้นจึงไป “แซนชะ” เพื่อขอ ขมาปู่ตาและให้คำมั่นว่าจะรับเป็นเฒ่าจ๋าคีต่อไป อาการปวดท้องจึงหายเป็นปกติ และไม่เคยมีอาการ ดังกล่าวนับจากนั้นมา

กรณีตัวอย่างที่ 2 ในปี พ.ศ. 2536 บริษัทสุรินทร์ดำรงก่อสร้าง ได้รับการว่าจ้างให้เข้าไปทำการขุดลอกหนองปรือ หนองน้ำของบ้านแจนแวน ใกล้กับชะจ๊วะ บริษัท ฯ ได้นำแบคโค ขนาดใหญ่เข้ามาขุดดิน ปรากฏว่าภรรยาของคนขับรถเกิดไม่สบายกระทันหัน และมีอาการทรุดลงเรื่อย ๆ คนขับรถจึงได้รับคำแนะนำจากคนในชุมชนให้ไปหาหมอไปเลยเที่ยงท่ายดู พบว่า ถูก หลานบริวารของปู่ตา (เป็นวิญญาณ) ได้รับอุบัติเหตุจากรถแบคโคและบริษัท ฯ เข้ามาดำเนินการ โดยมีบอกกล่าวเช่นไหว้ปู่ตาค่อน ทำให้ปู่ตาโกรธและลงโทษ คนขับรถจึงได้ประกอบพิธีแซนชะ จากนั้นภรรยาของตนจึงหายเป็นปกติ และบริษัทสามารถดำเนินการขุดลอกหนองปรือต่อไปได้จน เสร็จสิ้น

กรณีตัวอย่างที่ 3 ที่ตั้งของชะจ๊วะบ้านแจนแวน ซึ่งอยู่ติดกับหนองน้ำ เป็นที่สงบร่มเย็น และอยู่แยกต่างหากจากบ้านเรือน จึงเป็นสถานที่ที่มีเด็กนักเรียนของโรงเรียนบ้านแดง หมู่ที่ 2 ตำบลแจนแวน ชอบหลบหนีโรงเรียนมาชุมนุมแอบสูบบุหรี่เสพยาเสพติด ในช่วงเวลาดังกล่าว ได้เกิดอาเพศขึ้นในหมู่บ้านแจนแวน คือ มีคนเสียชีวิตอย่างไม่ทราบสาเหตุ คือ นอนหลับตาย ติดต่อกันจำนวนมาก เฒ่าจ๋าคีและชาวบ้านร่วมกันสร้างรั้วบริเวณชะจ๊วะ เหตุการณ์จึงกลับปกติดัง เดิม

กรณีตัวอย่างที่ 4 นายมิตร บุญเจริญ ราษฎรบ้านแจนแวน ได้กระทำการลบหลู่ปู่ตา โดยไ้หนังสือตั้งตุ๊กตารูปปั้นที่ตั้งอยู่ภายในชะจ๊วะ และกล่าวด้อยค่าดูถูกว่า ไม่เชื่อว่าปู่ตามีจริง ชาวบ้านห้ามก็ไม่ฟังในเย็นวันเดียวกันนั้น ได้เกิดเหตุการณ์ประหลาดคือ เกิดฟ้าผ่าทำให้นางสาวอุทธิ์ บุญเจริญ พี่สาวของนายมิตร บุญเจริญ เสียชีวิตทันที

กรณีตัวอย่างที่ 5 ราษฎรจากตำบลขอนแก่นได้ดื้อนควายมาลงเล่นน้ำในสระ ติดกับชะจ๊วะบ้านพะเนาเฒ่าจ๋าคีอุด แหวนเงิน ได้บอกให้เจ้าของควายแซนชะเพื่อบอกกล่าวและขออนุญาต จากปู่ตาค้วย แต่เจ้าของควายไม่ทำตาม วันต่อมาควายได้เสียชีวิต เจ้าของควายจึงมาแซนชะ เพื่อขอขมาปู่ตา

กรณีตัวอย่างที่ 6 แม่ยายของนายประเสริฐ เฒ่าเพ็ง สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลแจนแวน อยู่บ้านพะเนาเฒ่าจ๋าคี ได้มีเรื่องทะเลาะเบาะแว้งกับสามีของตนเอง และได้เดินร้องไห้จาก

บ้านมาจนถึงสระน้ำบริเวณที่ตั้งยะจ๊ะแล้วหายตัวไป ญาติพี่น้องและลูกหลานพากันหาแต่ไม่เจอ จึงขอให้ชาวบ้านช่วยกันหา โดยได้มีการมาค้นหาบริเวณสระน้ำซึ่งเป็นที่โล่งแจ้ง แต่หาทำไหราก็ไม่พบ ญาติๆ จึงตัดสินใจไปหาหมอโปล ให้เสีงทาย ได้รับคำบอก ปูตาหรือยะได้ชวน (ซ่อน) เอาไว้ในสระน้ำ ญาติๆ ได้ทำการขานเยขอให้อาพบ เมื่อทำพิธีขานเยเสร็จจึงพบตัว ยืนอยู่ในสระน้ำระดับน้ำอยู่บริเวณหน้าอก หลังจากพานางขึ้นมาจากน้ำและทำการสอบถามนางบอกว่า เคนร้องไห้มาที่สระน้ำและจำอะไร ไม่ได้อีกจนกระทั่งพบว่าตัวเองยืนอยู่ในน้ำและมีญาติ พี่น้องมาเรียก

กรณีตัวอย่างที่ 7 เดิมทีศาลปูตาหรือยะจ๊ะ ของบ้านตะโนน ซึ่งตั้งอยู่ในเขตแหล่ง น้ำธรรมชาติหนองสิม จะมีตะกวดจำนวนหนึ่งอาศัยอยู่ด้วย ชาวภูยั้งเดิมนั้นจะนับถือตะกวดในนามตัวแทนของปูตา จะไม่ทำร้ายตะกวด ประมาณปี 2500 มีเด็กผู้ชาย 3 คน คนหนึ่งตาบอด 1 ข้าง อีก 2 คนปกติ อายุ 11-12 ปี ได้นึกสนุกตามประสาเด็กโดยนำไปจุดบริเวณ โพรงไม้อันเป็นที่อยู่ของตะกวดบริเวณยะจ๊ะ บ้านตะโนน ตรงหนองสิม ปรากฏว่าทำให้ตะกวด จำนวนมากถูกไฟคลอกเสียชีวิต วันถัดมาเด็กชายคนที่ 1 (เป็นน้องชายของนายเที่ยง ทองอัมผู้ ให้สัมภาษณ์) ซึ่งร่างกายปกติ ได้ป่วยเสียชีวิตกระทันหัน อีกคนเริ่มป่วยและไม่สามารถพูดได้ (เป็นใบ้) จนถึงปัจจุบัน ชาวบ้านเชื่อว่า เป็นเพราะ ยะ ทำ หลังจากทำการขานเยแล้ว เด็กอีก 2 คน ที่มีชีวิตรอดก็ใช้ชีวิตโดยปกติมาจนถึงปัจจุบัน คนที่ตาบอด 1 ข้าง เสียชีวิตไปเมื่อปี 2543 ส่วนคนที่ใบ้ ปัจจุบันยังมีชีวิตอยู่ชื่อ นายบุญมี อยู่ตำโรง อายุ 50 ปี ราษฎรบ้านตะโนน หมู่ ที่ 5 ตำบลแจนแวน กิ่งอำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์

กรณีตัวอย่างที่ 8 ศาลปูตา หรือยะจ๊ะ นับเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คอยปกป้องคุ้มครองชุมชนให้อยู่อย่างสุขสงบและมีอาจแบ่งแยกได้ ที่บ้านตำโรง หมู่ที่ 6 ตำบลแจนแวน เป็นหมู่บ้านใหญ่ มีประชากรกว่า 1,200 คน และยะจ๊ะตั้งอยู่ริมหนองน้ำ ต่อมาได้มีราษฎรบางส่วนของบ้าน ตำโรงย้ายถิ่นฐานไปตั้งบ้านเรือนอยู่ในตำบลใกล้เคียง จึงมีความคิดจะนำสิ่งศักดิ์สิทธิ์คือ ปูตา ไปบูชาที่หมู่บ้านแห่งใหม่ด้วย โดยการนำของนายคำ พันไหล แพทย์ประจำตำบลและนายาคสิงห์นาค กับราษฎรอีกจำนวนหนึ่ง ได้ทำการแห่งรูปปั้นภายในยะจ๊ะบางส่วน ไปตั้งศาลใหม่ที่ บ้านน้อย ตำบลตรวจ กิ่งอำเภอศรีณรงค์ หลังจากย้ายรูปปั้นบางส่วนไป วันรุ่งขึ้นบุตรของนาย คำ พันไหลได้เสียชีวิต และเกิดอาเพศในหมู่บ้านมีคนเสียชีวิตติด ๆ กันหลายคน เฒ่าจ๋าจึงขอให้ นำรูปปั้นที่แบ่งไปมาคืนและทำการขานเย จากนั้นเหตุการณ์ต่างๆ ก็เป็นปกติดังเดิม

จากกรณีตัวอย่างที่ยกมากล่าวอ้างจะเห็นได้ว่า เมื่อมีเหตุการณ์อันไม่สามารถหาคำตอบ โดยวิธีทางวิทยาศาสตร์ขึ้นในชุมชน ก็จะถูกมองว่าเป็นการกระทำของยะ หรือผีปูตา วิธีการแก้ไขคือ การทำพิธีขานเย และนี่จึงเป็นอีกสาเหตุหรือที่มาหนึ่งในการจัดพิธีขานเยในชุมชนภูยั้ง

คำปลงใจแน่วแน่ การเกิดขึ้นของปรากฏการณ์อัน ไม่สามารถหาคำตอบในทางวิทยาศาสตร์ได้นั้น ส่งผลโดยตรงต่อจิตใจ อันนำไปสู่กระบวนการแก้ไขปัญหของชุมชนด้วยตัวเอง โดยใช้ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นตัวตั้งและสร้างคำอธิบายปรากฏการณ์โดยอาศัยพื้นฐานความเชื่อในอำนาจของผีปู่ตาที่มีอยู่เดิม ดังจะเห็นได้ว่าทสรูปของทุกกรณีตัวอย่างคือการแห่นะ เพื่อขอความช่วยเหลือ หรือขอขมาผีปู่ตา กระบวนการแก้ปัญหของชุมชนโดยอาศัยพื้นฐานจากความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติของผีปู่ตาตัวเอง ที่เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งในการดำรงอยู่และการสืบทอดพิธีแห่นะในชุมชนชาวกูย

ในส่วนของพฤติกรรมทางการเมือง ซึ่งได้รับอิทธิพลจากความเชื่อในการประกอบพิธีแห่นะ ได้แก่ การที่ผู้นำชุมชนยอมรับว่า ตนเองก็มีความเชื่อในอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของผีปู่ตาเช่นกัน ความเชื่อและนับถือของผู้นำชุมชนซึ่งเป็นชนชั้นปกครองนี้ ถือได้ว่า เป็นแบบอย่างให้แก่ผู้ได้ปกครอง คือชาวบ้านทั้งหลาย ดังจะเห็นได้จาก การเข้าร่วมพิธีแห่นะของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือแม้แต่ข้าราชการที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ การเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นผู้สมัครทุกคนต่างก็ไปแห่นะเพื่อขอให้ปู่ตาช่วยเหลือให้ชนะการเลือกตั้ง หากชนะการเลือกตั้งแล้วก็จะมาแห่นะอีกครั้ง หรือแม้แต่นักการเมืองระดับประเทศ ได้แก่ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด (สจ.) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) หากเข้ามาในพื้นที่ช่วงการประกอบพิธีแห่นะก็จะปฏิบัติตนอย่างเคารพนับถือผีปู่ตา พฤติกรรมทางการเมืองของชนชั้นปกครองดังกล่าว นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงความมีอำนาจบารมีของปู่ตาแล้ว ยังเป็นการตอกย้ำความเชื่อในอำนาจของผีปู่ตาให้ฝังรากลึกในจิตสำนึกของชาวบ้านเพราะแม้แต่ชนชั้นปกครองก็ยังยอมรับนับถืออำนาจของปู่ตา ในทางอ้อมพฤติกรรมแสดงความเคารพนบต่อปู่ตา ยังตอกย้ำให้ชุมชนเชื่อในแนวคิดอำนาจนิยมโดยไม่รู้ตัว

นอกจากพฤติกรรมของชนชั้นปกครองจะเป็นแบบอย่างให้แก่ชุมชนแล้ว พิธีกรรมยังสร้างผู้นำทางการเมืองการปกครองที่มีอำนาจบารมีและเป็นที่ยอมรับของชุมชนขึ้นมาอีกคนหนึ่งเป็นผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ นั่นคือ เฒ่าจ้ำ เนื่องจากเฒ่าจ้ำคือผู้อาวุโสของชุมชนที่คนในชุมชนยอมรับนับถือ และเห็นว่าเป็นผู้ปฏิบัติตนดี มีศีล มีธรรม เหมาะสมที่จะเป็นผู้นำของชุมชน และเหมาะสมที่จะเป็นตัวแทนของชุมชนในการติดต่อสื่อสารกับปู่ตา ซึ่งก็คือ ถึงเคารพสูงสุดของสมาชิกทุกคนในชุมชน เฒ่าจ้ำจึงมีบทบาทเป็นผู้นำชุมชนอีกคนหนึ่ง มีอำนาจซ้อนอยู่กับอำนาจของผู้นำอย่างเป็นทางการ คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ ในความเป็นจริงนั้น ผู้นำอย่างไม่เป็นทางการซึ่งมีอำนาจบารมีบนพื้นฐานของความเชื่อและพิธีกรรมจะมีอิทธิพลต่อการคิด การตัดสินใจและการแสดงพฤติกรรมของคนในชุมชนมาก เนื่องจากเป็นผู้นำที่ทุกคนยอมรับร่วมกัน โดยมีต้องผ่านกระบวนการแข่งขันช่วงชิงอำนาจเหมือนนักการเมืองท้องถิ่นทั่วไป

ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นชาวบ้านทั่วไปซึ่งผู้ศึกษาวิจัยสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการต่างให้ปากคำตรงกันว่า เฒ่าจ๋ามีความสำคัญมาก และมีอิทธิพลต่อการคิดการตัดสินใจของคน นอกจากเฒ่าจ๋าก็จะเป็นคนเฒ่าคนแก่ของชุมชนที่มีความประพฤติปฏิบัติดีแล้ว เฒ่าจ๋ายังเป็นตัวแทนของปู่ตาอีกด้วย ชาวบ้านต่างให้การยอมรับว่า เฒ่าจ๋ามีความสำคัญต่อชุมชนเท่าเทียมกับผู้ใหญ่บ้าน เพียงแต่มีบทบาทคนละอย่างกัน และยอมรับว่าในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้สมัครจะไปขอคำแนะนำจากเฒ่าจ๋่า และชาวบ้านทั่วไปก็จะไปปรึกษาเฒ่าจ๋่าเช่นกันว่าผู้สมัครคนไหน ดี ไม่ดี ใด อย่างไร การศึกษายังพบอีกว่า ตัวเฒ่าจ๋่าบางคนกล่าวยืนยันยืนยันว่า การตัดสินใจของชุมชนขึ้นอยู่กับตนเอง และยืนยันว่าตนเองมีอิทธิพลต่อการคิดการตัดสินใจของชุมชนมากกว่าผู้ใหญ่บ้านกำนัน

จากการศึกษาทั้งโดยวิธีการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ยังพบพฤติกรรมทางการเมืองของคนในชุมชนที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างรุนแรง และพบความขัดแย้งในชุมชนอีกหลายตัวอย่าง เนื่องจากวัฒนธรรมมีทั้งส่วนที่ส่งเสริมด้านส่งเสริม สนับสนุนการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย และส่วนที่สร้างความขัดแย้งกับแนวคิดประชาธิปไตย พฤติกรรมทางการเมืองของชุมชนจึงมีลักษณะแกล้งไปมาระหว่างการมีส่วนร่วม กับ การแสดงออกอย่างรุนแรง

ส่วนของวัฒนธรรมที่ส่งเสริม สนับสนุนแนวคิดประชาธิปไตย คือ การระดมมวลชนในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและการเมือง การสร้างความแน่นเหนียวและเป็นปึกแผ่นของชุมชน การทำหน้าที่เป็นตัวร้อยรัดรวมใจคนในชุมชน ดังจะเห็นได้จาก จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและการเมือง เช่น การแข่งขัน การไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง ที่มีจำนวนผู้เข้าร่วมไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของคนในชุมชนทั้งหมด เนื่องจากการปกครองในระบบประชาธิปไตย เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกกระบวนการ ลักษณะดังกล่าวของวัฒนธรรมจึงส่งเสริมแนวคิดประชาธิปไตยที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน

อีกด้านหนึ่งวัฒนธรรมซึ่งประกอบไปด้วยความเชื่อ ค่านิยม และวิถีปฏิบัติ กลับมีส่วนส่งเสริมและสร้างบุคลิกภาพอำนาจนิยมให้แก่ชนชั้นปกครองและผู้ได้ปกครอง การยอมรับอำนาจที่แฝงมากับพิธีกรรมฝังรากลึกอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชน ทำให้ชุมชนมีบุคลิกภาพอำนาจนิยมและบางครั้งแสดงออกโดยวิธีการใช้ความรุนแรงแก้ปัญหา อีกทั้งยังนำมาซึ่งพฤติกรรมทางการเมืองในลักษณะการขัดแย้ง แข่งขัน และทุจริตคอร์รัปชัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การทุจริตคอร์รัปชัน

หน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น คือ องค์การบริหารส่วนตำบล มีความขัดแย้งภายใน อันเนื่องมาจากการบริหารงานที่ไม่โปร่งใส ทำให้สภาพองค์การบริหารส่วนตำบลลطمติไม่ไว้ใจ คณะผู้บริหาร และมีการตรวจสอบการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโดยองค์กรภาครัฐภายนอก ส่งผลให้มีการเปลี่ยนคณะผู้บริหารถึง 4 ครั้งในสมัยสภาเดียว

การทุจริตในหน้าที่ราชการของข้าราชการส่วนท้องถิ่น ทำให้มีการดำเนินคดีทางวินัย ทางแพ่งและทางอาญากับข้าราชการส่วนท้องถิ่น และนักการเมืองส่วนท้องถิ่น โดยคดีต่างๆ ยังมีการดำเนินการอยู่จนถึงปัจจุบัน

การทุจริตทางด้านการเงินของผู้นำชุมชน ส่งผลให้มีการร้องเรียนความผิดต่อหน่วยงานส่วนภูมิภาคต้นสังกัด โดยมีข้อกล่าวหาไม่น้อยกว่า 10 เรื่อง

ประเด็นปัญหาต่างๆ เชื่อมโยงให้เห็นภาพได้ว่า การยอมรับนับถือผู้มีอำนาจ ซึ่งเป็นแนวคิดและบุคลิกภาพที่ชุมชนได้รับอิทธิพลจากแซนยะ ส่งผลให้ชุมชนยอมรับอำนาจและการตัดสินใจของชนชั้นปกครอง และปล่อยให้การเมืองการปกครองเป็นเรื่องของชนชั้นปกครอง กระบวนการตรวจสอบการทำงานและการตรวจสอบการใช้อำนาจตามแนวทางประชาธิปไตยจึงไม่เกิดขึ้น ในขณะเดียวกันเมื่อไม่มีระบบการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ การเมืองการปกครองซึ่งเป็นเรื่องของผลประโยชน์จึงเต็มไปด้วยการทุจริต คอร์รัปชันดังที่ปรากฏในตำบลแจนแวน

การขัดแย้งในชุมชน

ภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเองก็มีความขัดแย้งภายใน ทำให้การเมืองท้องถิ่นมีการแบ่งเป็นหลายฝ่ายหลายขั้วอำนาจ ความขัดแย้งยังรวมไปถึงความขัดแย้งระหว่างข้าราชการกับนักการเมืองท้องถิ่น และความขัดแย้งระหว่างข้าราชการส่วนท้องถิ่นภายในองค์กรเดียวกัน ทำให้เกิดปรากฏการณ์การ โอนย้ายสับเปลี่ยนข้าราชการในตำแหน่งปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล 5 คน หัวหน้าส่วนการคลัง 5 คน และหัวหน้าส่วนโยธา 3 คน ภายในระยะเวลา 5 ปี

ความขัดแย้งภายในชุมชนอันเป็นผลมาจากการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของรัฐอย่างไม่ลงตัว และขาดการศึกษาชุมชน คือ การประกาศเขตป่าอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมโลก หนองเม็กบริเวณพื้นที่บ้านเกาะใหญ่ และเกาะน้อย หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 9 ตำบลแจนแวน ผลจากการประกาศเขตป่าทำให้ราษฎรซึ่งมีสิทธิครอบครองตามกฎหมายที่ดินในพื้นที่ป่าเดิมถูกกันออกจากพื้นที่ป่า และถูกจับกุมดำเนินคดีทางแพ่งและอาญา ผลจากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้กลุ่มราษฎรที่สูญเสียประโยชน์รวมตัวกันคัดค้านการประกาศเขตป่าและร่วมมือกับองค์กรสมาชิก

เกษตรกรภาคอีสานเรียกร้องขอสิทธิทำกินในเขตป่า ในขณะที่เดียวกันก็มีราษฎรอีกกลุ่มเห็นด้วยกับแนวความคิดในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนไว้ ทำให้เกิดการปะทะกันระหว่างสองกลุ่มมีการเดินขบวนประท้วง เรียกร้องขอความเป็นธรรมไปถึงกรุงเทพมหานคร ความขัดแย้งกันดังกล่าวยังคงมีอยู่และเกิดการปะทะกันระหว่างสองกลุ่มความคิดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 ถึงปัจจุบัน ข้อสังเกตที่น่าสนใจคือ กลุ่มอนุรักษ์ มีผู้นำในการประกอบพิธีกรรมเป็นแกนนำชาวบ้านให้การสนับสนุนจำนวนมาก

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ นอกจากจะได้ความรู้โดยละเอียดเกี่ยวกับการจัดพิธีแซนชะอันเป็นประเพณีพิธีกรรมซึ่งแสดงออกถึงความมีวัฒนธรรมของท้องถิ่นแล้ว ยังพบว่าอิทธิพลของการเข้าร่วมพิธีแซนชะ นอกจากจะนำมาซึ่งความเชื่อในเรื่องการนับถือผีและอำนาจเหนือธรรมชาติแล้วยังก่อให้เกิดพฤติกรรมการรวมตัวทางการเมือง การเลือกผู้นำทางการเมืองการปกครองทั้งผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยที่ชุมชนมิได้ตระหนักถึงศักยภาพของตนเอง และแสดงออกอย่างเป็นระบบระเบียบ ซึ่งผลการศึกษาวิจัยดังกล่าวเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยที่ตั้งไว้ นอกจากนั้นการศึกษายังทำให้ได้พบ ปรากฏการณ์ทางการเมืองซึ่งมีความขัดแย้งและถูกการแสดงออกในรูปการมีส่วนร่วมทางการเมืองอันส่งผลให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิมในเรื่อง การเป็นคนรักสันติไม่ใฝ่สงคราม ไม่ชอบการทะเลาะเบาะแว้ง ไม่ดักทรัพย์ ไม่มีความลับในหมู่บ้านชาวภูษด้วยตนเอง และการเคารพผู้อาวุโส กับปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ซึ่งจะเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย

บทวิเคราะห์

มนุษย์มีความอยากรู้อยากเห็น และมีวิวัฒนาการการพัฒนาทางสมองแตกต่างจากสัตว์อื่นนำไปสู่การเกิดองค์ความรู้ในการปรับปรุงสภาพการดำรงชีวิตของคนให้ดีขึ้น การได้มาซึ่งความรู้ของมนุษย์ในอดีตนั้น เป็นการได้มาอย่างง่าย ๆ ไม่มีระบบในการได้มาซึ่งความรู้ มักอิงอยู่กับศาสนาและความเชื่ออันเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ก่อให้เกิดแบบแผนพฤติกรรมของกลุ่มคน แบบแผนพฤติกรรมของกลุ่มคนในสังคมใดสังคมหนึ่งนั้นจะประกอบไปด้วยระบบความเชื่อ (belief) ค่านิยม (value) และทัศนคติ (attitude) ซึ่งถูกถ่ายทอดสืบต่อกันมาด้วยกระบวนการขัดเกลาเรียนรู้ทางสังคม (socialization) แบบแผนพฤติกรรมของกลุ่มคนในสังคมนี้ก็คือ วัฒนธรรมของชุมชนนั่นเอง

วัฒนธรรมตามความหมายของคำ คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อช่วยให้เกิดการพัฒนาสังคมและชีวิตความเป็นอยู่อันรวมถึงการแก้ไขปัญหาและการตอบสนองความต้องการ เป็นการปฏิบัติที่ดีเพื่อความเจริญงอกงามของชุมชน เป็นระบบความคิด และระบบคุณค่า ซึ่ง

แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชน วัฒนธรรมจึงเป็นมรดกทางสังคม (Social Heritage) ที่มีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นอย่างต่อเนื่อง โดยกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบของ ประเพณี พิธีกรรม และการปฏิบัติต่าง ๆ

คิงที่ Brown & Zeknick, 1969 (อ้างถึงในไพบูลย์ ช่างเรือน, 2539 : 19) กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรม คือ มรดกของสังคมและความชำนาญที่คนเราได้มาในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมในเรื่องต่างๆ เช่น ความรู้ ความเชื่อ ประเพณีและรูปแบบการประพฤติปฏิบัติต่างๆ

ความเชื่อมโยงระหว่างพิธีกรรม วัฒนธรรม และพฤติกรรมทางการเมืองของชุมชน

พิธีกรรมคือ การปฏิบัติตามความเชื่อของชุมชนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการ การปฏิบัติที่สืบทอดต่อกันมาเป็นระยะเวลานาน จะทำให้พิธีกรรมกลายเป็นวัฒนธรรมของชุมชน และเป็นแหล่งกำเนิดพฤติกรรมของมนุษย์ และเนื่องจากวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม เป็นเรื่องของระบบความเชื่อ ค่านิยมและทัศนคติ ที่ถูกถ่ายทอดออกมาเป็นแบบแผนพฤติกรรม กำหนดให้คนในสังคมปฏิบัติหรือห้ามมิให้คนปฏิบัติ เช่น พิธีแซนฮะ เป็นพิธีกรรมตามความเชื่อเกี่ยวกับผีปูด้า ซึ่งเป็นผีบรรพบุรุษของชาวภูย ความเชื่อความศรัทธาที่ชาวภูยมีต่อผีปูด้านี้มีลักษณะที่เหนียวแน่นและมั่นคงทำให้มีการประกอบพิธีแซนฮะเพื่อเป็นการเซ่นสรวงปูด้า นอกจากนั้นความเคารพนับถือปูด้าของชุมชนยังนำไปสู่การกำหนดกฎเกณฑ์ความประพฤติปฏิบัติของคนในชุมชน เพื่อให้เป็นไปตามความประสงค์ของปูด้า คือ เพื่อให้สังคมมีสันติสุข โดยการถ่ายทอดของเฒ่าจ้ำซึ่งเป็นผู้นำในการประกอบพิธี ดังเช่น การห้ามทำลายทรัพย์สินส่วนรวมและทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอันเป็นสมบัติของปูด้า การที่ชุมชนต้องประกอบพิธีแซนฮะเป็นประจำทุกปี เพื่อบวงสรวงผีปูด้า และหากคนในชุมชนการกระทำใด ๆ อันหมายถึงการลบหลู่การล่วงเกิน หรือทำให้ปูด้าไม่พอใจจะเกิดภัยพิบัติต่อคนในครอบครัวและชุมชน

ในที่นี้พิธีจึงเป็นวิธีการปฏิบัติด้วยความเชื่อและศรัทธาที่ชุมชนมีต่อปูด้า เป็นความเชื่อในสิ่งซึ่งชุมชนเชื่อว่ามีอยู่จริง และมีการถ่ายทอดให้แก่กันและกัน การเพิ่มความหนักแน่นให้กับความเชื่อนั้นเกิดจากการที่ชุมชนได้รับรู้ ได้สัมผัส ได้ยิน หรือได้รับการบอกเล่าเกี่ยวกับปาฏิหารณ์ของปูด้าที่คลบับคาลให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ขึ้น ดังที่ยกมาเป็นกรณีตัวอย่างในเนื้อหาที่เกี่ยวกับผลของการศึกษา ความเชื่อเรื่องซึ่งเกี่ยวกับผี วิญญาณ หรืออำนาจเหนือธรรมชาตินี้ สังคมภายนอกอาจมองว่าเป็นเรื่องงมงาย ไร้แก่นสารและพิสูจน์ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ไม่ได้ แต่ความเชื่อในลักษณะนี้ของชุมชนเป็นความเชื่อที่เป็นปรากฏการณ์ทางจิต เป็นความเชื่อที่เกิดจากความศรัทธา เกิดจากอารมณ์แบบอัตวิสัย (subjective) ที่เกิดจากความจงรักภักดี ความไว้นือเชื่อใจหรือเกิดความมั่นใจด้วยความกระตือรือร้นเพราะอยากเชื่อ (credulity) ความเชื่อแบบนี้เรียกว่า

ความเชื่อแบบศรัทธาปาสาทะ (faith) ความเชื่อที่ชาวภูมิต่อศิปูตาหรือยะจัวะ จึงเป็นความเชื่อและศรัทธาที่ไม่สามารถหาคำตอบอย่างเป็นเหตุเป็นผลมาอ้างอิงได้ ดังที่ John Scotus Revier กล่าวไว้ว่า “ที่ใดมีเหตุผล ที่นั่นไม่มีศรัทธา”

นอกจากพิธีกรรมจะนำมาซึ่งความเชื่อและการประพฤติปฏิบัติแล้ว พิธีกรรมยังมีความหมายในฐานะการเป็นปฏิบัติการของพลังอำนาจในรูปแบบต่าง ๆ ผ่านสื่อภาษาและการให้ความหมาย (ตามความเห็นของนิธิ เอียวศรีวงศ์, 2540 อ้างถึงในสุริยา สมุทคุปดี และคณะ, 2544 : 222) ก่อนการประกอบพิธีกรรมปูตาดจะเป็นเพียงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชุมชน แต่เมื่อผ่านพิธีแขนงจะมีการให้ความหมายใหม่แก่ปูตาในฐานะผู้บันดาลความเป็นไปในชุมชน และให้คำทำนายโชคชะตา ซึ่งชาวบ้านที่มาแขนงจะอ่านคำทำนายจาก ไช้คัมและคางไก่คัมที่เป็นเครื่องประกอบพิธีแขนง หรือแม้แต่เจ้าเองก็ได้รับความหมายใหม่ ในแง่ของการเป็นผู้มีอำนาจติดต่อสื่อสารกับวิญญาณ และมีบารมี คำพูดของเจ้าจะกลายเป็นคำประกาศิตทันที หากมีการยกปูตาดขึ้นมากล่าวอ้าง ผู้ใช้อำนาจในที่นี้คือ เจ้าเจ้า เป็นผู้นำที่มีอำนาจบารมี ชาวบ้านผู้เปรียบเสมือนผู้ได้ปกครองจะยอมรับอำนาจอย่างไม่มีข้อโต้แย้ง เพราะถือว่า เป็นผู้ที่มีบุญญาธิการ เป็นตัวแทนของอำนาจศักดิ์สิทธิ์ (วีระชัย ภู่งูเพียงใจ, 2535 10 - 11) ในขณะที่เจ้าเจ้าหรือผู้นำอย่างไม่เป็นทางการเองก็รู้และตระหนักได้ถึงควมมีอำนาจบารมีของตนเอง และรู้ว่าจะใช้อำนาจนั้นเมื่อไหร่ อย่างไร ดังจะเห็นได้จาก การที่เจ้าเจ้าให้สัมภาษณ์ว่า ในการเลือกตั้งส่วนท้องถิ่น ชาวบ้านจะมาปรึกษาหารือว่าควรเลือกใคร และตนจะให้คำแนะนำไป เจ้าเจ้าบอกว่า ตนเองเป็นคนแก่คนแก่ของชุมชน ย่อมรู้ว่า ใครดีไม่ดียังไง และเมื่อให้คำปรึกษาไปแล้ว ชาวบ้านส่วนใหญ่จะปฏิบัติตาม ทั้งหมดที่กล่าวมาจึงแสดงให้เห็นได้ถึงความเชื่อมโยงระหว่าง พิธีกรรม ความเชื่อ วัฒนธรรม และพฤติกรรมทางการเมืองของ คนใจชุมชนชาวภูมิต

แขนงในฐานะเทคโนโลยีของอำนาจ

กล่าวไว้ว่า รูปแบบและเนื้อหาของพิธีกรรม คือ การปฏิบัติการของอำนาจในรูปแบบต่างๆผ่านสื่อ เช่น ภาษา และแนวทางปฏิบัติ พลังอำนาจที่แฝงมากับพิธีกรรมจะส่งผ่านไปยังพฤติกรรมทางสังคมและการเมืองของชุมชน ในชุมชนที่เทคโนโลยีของอำนาจ (technology of power) หรือระบบการส่งผ่านอำนาจยังไม่มีปัจจัยเรื่องวิธีการอื่นมาเกี่ยวข้อง รัฐหรือผู้ปกครองซึ่งประจักษ์ถึงพลังอำนาจของพิธีกรรมจะประยุกต์ใช้พิธีกรรมในฐานะเทคโนโลยีของอำนาจ หรือใช้พิธีกรรมเป็นสื่อในการส่งและสร้างอำนาจของตน เพื่อควบคุมและปกครองประชาชนของตนให้มีความจงรักภักดีและยอมรับอำนาจการปกครอง ทั้งนี้เนื่องจากพลังอำนาจของพิธีกรรมนั้น เข้มแข็ง มีประสิทธิภาพและปลูกฝังอุดมการณ์แบบครอบงำของผู้ได้ปกครองได้ดี และพิธีกรรมเป็นตัวสร้างความ

ผูกพันกันจำนวนมากให้คิดเรื่องเดียวกัน รู้สึกคล้ายกันและสร้างความรู้สึกร่วมกัน พวกเดียวกัน ดังนั้นผู้นำทางการเมืองในระบบสังคมดั้งเดิมและสมัยปัจจุบัน คือ ผู้ใหญ่บ้าน หรือแม้แต่เจ้าอาวาสก็สามารถอาศัยสถาบันปุตาเป็นเครื่องมือในการบรรลุความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม โดยอาศัยการถ่ายทอดจากปากของผู้ดำเนินการประกอบพิธีซึ่งเป็นตัวแทนของปุตา ในที่นี้ก็คือ “เจ้าอาวาส” แขนงยะจึงมีฐานะเป็นเทคโนโลยีของอำนาจ ซึ่งผู้นำอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างการยอมรับอำนาจและสร้างความจงรักภักดี ตลอดจนถึงการสร้างความร่วมมือร่วมใจในการทำกิจกรรมทางการเมืองการปกครอง

ผู้นำทางการเมืองหลาย ๆ คน ต่างก็สังเกตเห็นพลังอำนาจของพิธีกรรมและใช้พิธีกรรมเป็นเครื่องมือสร้างการยอมรับจากชุมชน ดังตัวอย่าง งานวิจัยของ ทรงศักดิ์ ฉลาดพงษ์พันธ์ (2536) ที่ศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองของนายสมาน ชมภูเทพ พบว่าวิธีการหนึ่งในการสร้างความคุ้นเคยกับชุมชนและสร้างการยอมรับนับถือ คือ การอิงกับศาสนาและความเชื่อ และเข้าไปมีส่วนร่วมในประเพณีพิธีต่างๆ ของชุมชน

วัฒนธรรมในความหมายที่เป็นวิถีชีวิตและเสาหลักค้ำจุนสังคมและการเมือง

วัฒนธรรม หมายความว่า วิถีชีวิตของมนุษย์ที่ประกอบไปด้วยความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติ ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมที่เป็นกรอบในการดำเนินชีวิตของมนุษย์และมีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น มีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ ดังนั้นวัฒนธรรมจึงเป็นแบบแผนพฤติกรรมของสังคมมนุษย์ อันรวมความไปถึงพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง เมื่อวัฒนธรรมมีลักษณะที่เป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อช่วยในการดำเนินชีวิต เป็นผลรวมของหลายสิ่งหลายอย่าง (integrative) เช่น ความรู้ ความเชื่อ ฯลฯ เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้เป็นวิถีชีวิต (ways of life) หรือแผนการดำเนินชีวิต (design of living) เป็นผลจากการคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ เป็นของส่วนรวมและเป็นมรดกทางสังคม วัฒนธรรมจึงมีความสำคัญในแง่ที่เป็นเสมือนเสาหลักค้ำจุนสังคมให้ดำรงคงอยู่ และสืบทอดความเป็นเอกลักษณ์ของสังคมต่อไปในอนาคต

จากความสำคัญของพิธีกรรมและวัฒนธรรม นำไปสู่การวิเคราะห์เชื่อมโยงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่าง พิธีกรรม วัฒนธรรม และพฤติกรรมของคนในสังคมว่า เป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกันอย่างกลมเกลียวและเป็นปัจจัยของกันและกัน การวิเคราะห์จึงนำเราไปสู่ความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่าง พิธีแขนง อันเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมท้องถิ่น และเป็นแบบแผนพฤติกรรมของคนในชุมชนชาวภูค้ำบดแจนแวน พิธีแขนงก่อให้เกิดพฤติกรรมทางตรงคือ การเช่น

ให้วัยวงสรวงปู่ตา ส่วนทางอ้อมนั้น แชนยะ เป็นเครื่องหล่อหลอมให้ชาวภูมิมิวัฒนธรรมในการนับถือผู้สูงอายุ ผู้อาวุโส

ผู้มีอำนาจเหนือกว่าตน ซึ่งเป็นพื้นฐานอุดมการณ์การนับถืออำนาจหรืออำนาจนิยมที่มีจุดกำเนิดจากการยอมรับอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติ และอยู่เหนือการควบคุมของตน และความคิดความเชื่อต่าง ๆ ก็หล่อหลอมให้ชุมชนมีพฤติกรรมที่ยอมรับ เชื่อฟังผู้มีอำนาจ

จากการศึกษาพบว่า เฒ่าจ๋าซึ่งเป็นผู้นำในการประกอบพิธีแชนยะ ยอมให้ข้อมูลอย่างตรงไปตรงมาว่า ตนคือ ผู้มีอำนาจในการติดต่อสื่อสารกับปู่ตา และนำเรื่องราวที่ได้รับการถ่ายทอดจากปู่ตามาเผยแพร่ให้ชุมชนทราบ หากอะไรเป็นความต้องการของปู่ตาที่จะให้ชุมชนยึดถือปฏิบัติ หากชุมชนไม่ปฏิบัติตามก็จะเกิดเหตุร้ายภัยพิบัติขึ้นในชุมชน ชาวภูมิจึงมีความเชื่อถือคำพูดของเฒ่าจ๋ามาก และมีกติกาสั่งห้ามการอันเป็นการขัดขืนเพราะเกรงว่าจะเกิดเหตุร้ายขึ้นกับตนและคนในครอบครัว

แชนยะกับประชาธิปไตยในระดับรากหญ้า

แชนยะเป็นพิธีกรรมส่วนรวมที่สมาชิกทุกคนในชุมชนจะถือปฏิบัติร่วมกัน โดยต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของคนทั้งชุมชน เพราะเป็นพิธีกรรมที่สมาชิกทุกคนเข้าร่วมในฐานะผู้แสดงและผู้รับผลโดยตรง ไม่มีการใช้เงินงบประมาณในการดำเนินการ และไม่มีการบังคับให้สมาชิกเข้าร่วมพิธี

การแชนยะจะเริ่มต้นจากการประชุมชุมชนเพื่อปรึกษาหารือ ถึงกำหนดการจัดงานมีการเสนอความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และเปิดให้มีการโต้แย้งอย่างเต็มที่ จากนั้นชุมชนจะหาข้อยุติร่วมกันโดยวิถีลมดี พฤติกรรมดังกล่าวนับได้ว่าเป็นพฤติกรรมชุมชนที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นประชาธิปไตยในระดับรากหญ้า กล่าวคือ มีอยู่ในวิถีชีวิตอย่างแนบแน่น โดยที่ชุมชนเองอาจไม่รู้ลึกและตระหนักถึงความ เป็นประชาธิปไตยของตน ทั้งนี้เนื่องจากพฤติกรรมของคนในชุมชนบ่งบอกถึง ความมีเสรีภาพ มีอิสระภาพในการแสดงความคิดเห็นภายใต้กรอบอำนาจหน้าที่ของตน และทุกคนมีความเสมอภาคกัน พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความ เป็นประชาธิปไตยยังพอได้จากการเลือกเฒ่าจ๋า โดยในการแชนยะเมื่อต้องเลือกเฒ่าจ๋าใหม่ สมาชิกทุกคนจะได้โอกาสและสิทธิในการเลือกอย่างเท่าเทียมกัน วิธีการเลือกอาจใช้วิธีการผูกฝ้ายข้อมือหรือการยกมือลงคะแนนให้คนที่ตนเห็นควรได้รับเลือกเป็นเฒ่าจ๋าก็ได้ พฤติกรรมเหล่านี้ล้วนแสดงออกถึงความมีประชาธิปไตยในวิถีชีวิตของชุมชนได้เป็นอย่างดี

นอกจากนั้นการประกอบพิธีแชนยะ ซึ่งเป็นที่รวบรวมของคนในชุมชนไม่ว่าจะเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการ คนเฒ่าคนแก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ คนรุ่นใหม่ ฯลฯ หลังจากประกอบพิธี จึง

เปลี่ยนบทบาทจากการเป็นสถานที่ประกอบพิธีตามวัฒนธรรมความเชื่อ มาเป็นจุดแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเป็นเวทีในการพูดคุยเรื่องต่างๆ รวมถึงประเด็นทางการเมืองด้วย โดยจะมีการพูดคุยประเด็นการเมืองนับตั้งแต่ การรับฟังข่าวสารทางการเมืองมาแล้วมาขยายความต่อ การวิพากษ์วิจารณ์ประเด็นปัญหาทางการเมืองและนักการเมือง ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นไปจนถึงระดับชาติ การพูดคุยประเด็นทางการเมืองนี้ Lester Milbrath(1965 : 110) จัดอยู่ในระดับต้น ๆ ของการเกี่ยวพันทางการเมือง

พฤติกรรมทางการเมืองและวัฒนธรรมทางการเมืองของชุมชน

จากการศึกษาวิจัยพบว่า แนวความคิดความเชื่อในเรื่องการยอมรับนับถือ ผู้มีอำนาจนำไปสู่บุคลิกภาพทางการเมืองแบบอำนาจนิยมและบุคลิกภาพลักษณะอิสระนิยมของชุมชนที่เป็นสัญชาตญาณพื้นฐานของมนุษย์ แนวคิดในความเชื่อจากการประกอบพิธีกรรมสร้างคุณสมบัติของการเป็นผู้มีอำนาจให้กับชุมชนชั้นนำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยอาศัยอิทธิพลของสิ่งเหนือธรรมชาติมาสร้างมาคราการในการควบคุมความประพฤติของคนในชุมชน Antonio Gramsci เรียกว่า การสร้างจิตสำนึกในการยอมรับความชอบธรรมของอำนาจ โดยชนชั้นปกครองว่า เป็นการครอบงำวิธีคิดและเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมชุมชน

ในการประกอบพิธีกรรมแซนยะ ระบบความเชื่อของชุมชนชาวภูจะเป็นตัวกำหนดคุณสมบัติ ลักษณะและปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจ และสร้างการยอมรับอำนาจนั้น ผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ก่อให้เกิดวัฒนธรรมชุมชนในเรื่องการยอมรับเชื่อฟังผู้สูงอายุ ผู้อาวุโส และเมื่อผ่านกระบวนการกล่อมเกลาทางการเมือง (political socialization) แล้ว ชุมชนจะถูกถ่ายทอดแนวความคิด ค่านิยม ความเชื่อดีและวัฒนธรรมทางการเมือง (political culture) ให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของสังคม

จากศึกษาวิจัยครั้งนี้ แซนยะได้สร้างบุคลิกภาพและอุดมการณ์ในการยอมรับอำนาจให้กับชุมชนเมื่อผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม การกล่อมเกลาเรียนรู้ทางการเมือง จะนำไปสู่วัฒนธรรมทางการเมืองของชุมชน ซึ่งมีวัฒนธรรมทางการเมืองประเภทไพร่ฟ้า - มีส่วนร่วม (subject - participation political culture) กล่าวคือชาวภูจะมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ไม่สามารถประเมินค่าหรือรู้จักสถาบันทางการเมืองได้ดีพอ หรือไม่เข้าใจวิธีการแสดงการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเป็นระบบ ทำให้ชาวภูมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะผู้ตาม หรือมีส่วนร่วมแบบระดม เมื่อผลประโยชน์ของชุมชนถูกระทบหรือชุมชนต้องการแสดงออกถึงความต้องการจึงใช้วิธีการต่อรองที่แสดงถึงพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุมชนในแบบรุนแรง อันได้

แก่ รูปแบบการประท้วง (protests) ซึ่งกล่าวไว้ในส่วนเนื้อหาว่า ชาวถูกจำนวนหนึ่งซึ่งไม่พอใจการบริหารจัดการทรัพยากรของภาครัฐได้รวมตัวประท้วง และเป็นกรณีเรื่อรังมาจนถึงปัจจุบัน เนื่องมาจากการคาดหวังต่อระบบการเมืองในการแก้ปัญหา แต่ไม่ได้รับผลตามที่ตนตั้งไว้ จึงแสดงออกอย่างรุนแรง

จะเห็นได้ว่าความขัดแย้งเป็นผลมาจากอุดมการณ์และบุคลิกภาพของชุมชนที่ยอมรับอำนาจเป็นอิทธิพลจากการเข้าร่วมพิธีแบบชนยะ และบุคลิกภาพแบบอิสระนิยมหรือเสรีนิยม วัฒนธรรมทางการเมืองและพฤติกรรมของชาวถูกจึงมีลักษณะขัดแย้งกันเองระหว่างการยอมรับอำนาจและอยู่ใต้อำนาจกับความปรารถนาที่จะใช้ชีวิตอย่างเสรี นอกจากนี้สภาพครอบครัวของชาวถูกที่เป็นครอบครัวใหญ่มีความผูกพันในระบบเครือญาติ ระบบอุปถัมภ์ และการยอมรับอำนาจของชนชั้นปกครอง หรือชนชั้นนำ ทำให้คนไม่เชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง เป็นผลด้านขัดแย้งของวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นว่า ไม่เอื้อต่อการมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย

สรุปการวิเคราะห์ผลการศึกษาพบว่า พิธีกรรม วัฒนธรรมและพฤติกรรมทางการเมืองของชาวถูกมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน แต่กระบวนการกล่อมเกลางานการเมืองซึ่งเป็นผลมาจากการขัดเกลางานสังคมขึ้น ได้สร้างบุคลิกภาพ 2 แบบให้กับคนในชุมชน คือ อิสระนิยม กับอำนาจนิยม วัฒนธรรมซึ่งเป็นระบบความคิด ความเชื่อ และระบบคุณค่าของสังคมนั้น ส่งผลทั้งด้านส่งเสริมและสนับสนุนการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และด้านที่ขัดแย้งกับแนวคิดประชาธิปไตย กล่าวคือ ในด้านส่งเสริม สนับสนุนนั้น วัฒนธรรม ทำหน้าที่ในการระดมการมีส่วนร่วมของชุมชน ระดมความพร้อมความร่วมมือร่วมใจ และสร้างความเป็นปึกแผ่นแน่นเหนียวของชุมชน ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนนี้ เป็นแนวคิดพื้นฐานของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ในด้านขัดแย้งกับแนวคิดประชาธิปไตย คือ การใช้พิธีกรรมในการสร้างการยอมรับอำนาจและความจงรักภักดีต่อชนชั้นปกครอง การสร้างบุคลิกภาพอำนาจนิยม ทำให้คนขาดความเชื่อมั่นและศรัทธาในศักยภาพของตนเอง เกิดความขัดแย้งระหว่างบุคลิกภาพอิสระนิยมกับอำนาจนิยม และนำไปสู่การแสดงออกทางการเมืองอย่างรุนแรง ไร้ระเบียบ

การพิสูจน์สมมติฐาน

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีสมมติฐานในการวิจัยว่า วัฒนธรรมท้องถิ่นอันประกอบด้วย ความเชื่อ ค่านิยม วิถีคิด ซึ่งถ่ายทอดออกมาในรูปประเพณีพิธีกรรม มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและการแสดงพฤติกรรมทางการเมืองของคนในท้องถิ่น

ผลการศึกษาพบว่า พิธีแซนชะอันเป็นประเพณีตามความเชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่นในการบวงสรวงเช่นไหว้ผีปู่ตา ซึ่งเป็นบรรพบุรุษที่ดูแลปกป้องคุ้มครองชุมชนนั้น เป็นพิธีกรรมส่วนรวมซึ่งชุมชนถือปฏิบัติร่วมกันมาหลายชั่วอายุคน และเป็นแหล่งรวมพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของชุมชนนับเริ่มจากการประกอบพิธีมีวัตถุประสงค์ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับระบบการผลิตของชุมชน ให้สมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่วนรวม เพื่อวางแผนทางประเพณีปฏิบัติเพื่อความสงบสุขของสังคม และเป็นเวทีทางการเมืองที่เปิดกว้างสำหรับการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก

พฤติกรรมทางการเมืองแสดงให้เห็นตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มต้นของการประกอบพิธีที่สมาชิกทุกคนในชุมชนจะร่วมประชุมวางแผนการดำเนินงาน ร่วมตัดสินใจและลงมติ ไปจนถึงขั้นตอนในการเลือกผู้นำในการประกอบพิธีกรรม อันได้แก่ เฒ่าจ๋า เป็นการเลือกตามระบบประชาธิปไตยจากขั้นตอนดังกล่าวพบว่าสมาชิกของสังคมจะมีสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคในการตัดสินใจและการลงมติเลือกซึ่งนับได้ว่า เป็นแนวคิดพื้นฐานของอุดมการณ์ประชาธิปไตย

ความเชื่อในเรื่องการนับถือผีหรือผู้มีอำนาจในที่นี้คือ เฒ่าจ๋า แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลที่มีต่อระบบความคิดและอุดมการณ์ของคนในชุมชน ในเรื่องการยอมรับนับถือผู้มีอำนาจ ส่งผลให้วัฒนธรรมทางการเมืองของชุมชนมีลักษณะผสมผสานระหว่าง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าและมีส่วนร่วมนอกจากนี้อุดมการณ์ในการยอมรับนับถืออำนาจยังสร้างบุคลิกภาพแบบอำนาจนิยมให้กับชุมชนดังจะเห็นได้จากพฤติกรรมทางการเมืองที่แสดงออกถึงการช่วงชิงอำนาจ เช่น ความขัดแย้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และพฤติกรรมทางการเมืองที่มีลักษณะอำนาจนิยมส่งผลให้ ชาวภูมมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะรุนแรงและใช้กำลัง เช่น การเดินขบวนประท้วง เป็นต้น

ผลการศึกษาวิจัยที่ได้สัมภาษณ์ผู้นำในชุมชนอย่างเป็นทางการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำในการประกอบพิธีกรรม และชาวบ้านทั่วไป ได้รับคำตอบว่า ผู้นำในการประกอบพิธีกรรมซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนของสิ่งศักดิ์สิทธิ์และอำนาจเหนือธรรมชาติ คือ ผีปู่ตา จะเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการคิด การตัดสินใจ และการแสดงพฤติกรรมทางสังคมและการเมืองของคนในชุมชน เป็นการยืนยันของผู้ถูกสัมภาษณ์ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

จากข้อมูลเชิงปริมาณ คือ ผู้เข้าร่วมการประกอบพิธีแซนชะอันคือทุกหลังคาเรือนในหมู่บ้าน และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์ ประกอบด้วยวัฒนธรรมทางการเมืองของชุมชนและรูปแบบพฤติกรรมการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนในชุมชน ทำให้ผลการศึกษาที่น่าสนใจเพียงพอที่จะพิสูจน์และยืนยันสมมติฐานได้ว่า วัฒนธรรมท้องถิ่นอันประกอบด้วยความเชื่อ ค่านิยม วิถีคิด ซึ่งถ่ายทอดออกมาในรูปประเพณีพิธีกรรม มีอิทธิพลต่อการคัด

สนใจและการแสดงพฤติกรรมทางการเมืองของชาวกูยในตำบลเจนแวน กิ่งอำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ โดยแบ่งเป็นสองด้าน กล่าวคือด้านหนึ่งเป็นปัจจัยที่เอื้ออำนวยและส่งเสริมสนับสนุนการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ การระดมการมีส่วนร่วม ความเหนียวแน่นทางสังคม ความผูกพันอันนำไปสู่การหาข้อยุติของปัญหาอย่างประนีประนอม การยอมรับหลักการเสียงข้างมาก ฯลฯ อีกด้านหนึ่งนำมาซึ่งความขัดแย้งต่อระบอบประชาธิปไตย คือ การปลุกฝังบุคลิกภาพแบบอำนาจนิยม การยอมรับอำนาจของชนชั้นปกครอง การแสวงหาอำนาจโดยมิสนใจว่าจะใช้วิธีการใดและการตีความหมายอำนาจทางการเมืองไปในเชิงผลประโยชน์ ฯลฯ บุคลิกภาพดังกล่าวเป็นปัจจัยที่ทำให้การแสดงออกของชุมชนในการแก้ปัญหาเป็นไปในลักษณะรุนแรงและต่อต้าน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องแสวงหาแนวทางในการปรับใช้วัฒนธรรมในส่วนที่ส่งเสริมผ่านกระบวนการจัดกลาทางสังคมและการถอดมเกลตาเรียนรู้ทางการเมือง

สรุปผลการศึกษาวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาข้อที่ 1 ของการศึกษา ซึ่งตั้งไว้ว่าเพื่อศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นในการประกอบพิธีเลี้ยงปู่ตาหรือแซนยะ ของชุมชนชาวกูย ตำบลแจนแวน กิ่งอำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ การศึกษาพบว่าพิธีแซนยะ อันเป็นพิธีกรรมความเชื่อที่ชาวกูยประกอบขึ้นเพื่อเป็นการบวงสรวงผีปู่ตา ที่เป็นบรรพบุรุษผู้คอยปกป้องคุ้มครองดูแลชุมชน และเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ชุมชนถือปฏิบัติสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน พิธีแซนยะจะจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีๆ ละ 2 ครั้ง ในช่วงเดือน 3 และ เดือน 6 ทางจันทรคติ บริเวณศาลปู่ตาประจำหมู่บ้าน เมื่อกำหนดวันเวลาได้แล้ว ชุมชนจะมาพร้อมกันในวันทำพิธีแซนยะ และต่างนำเครื่องเซ่นไหว้ของตนเองมา หลังการประกอบพิธีผู้เข้าร่วมพิธีจะเสี่ยงทายจาก ไข่ต้มและคางไก่ที่นำไปเซ่นไหว้ยะ จากนั้นจะมีการพบปะสังสรรค์ จัดงานรื่นเริงในบริเวณยะจิวะ การแซนยะนี้ เป็นประเพณีพิธีกรรมที่ชุมชนยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน โดยแม้แต่ผู้เฒ่าผู้แก่ของชุมชนก็ไม่ทราบว่า มีการเริ่มต้นมาตั้งแต่เมื่อไร แต่ชุมชนก็ยึดถือปฏิบัติโดยเคร่งครัดและจะมีการปฏิบัติสืบต่อกันต่อไป

ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาข้อที่ 2 ซึ่งตั้งไว้ว่าเพื่อศึกษาอิทธิพลของพิธีแซนยะที่มีต่อพฤติกรรมทางการเมือง อันได้แก่ การเลือกผู้นำทางการเมือง การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองของคนในชุมชนชาวกูย ตำบลแจนแวน กิ่งอำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ การศึกษาพบว่า พิธีกรรมเป็นวิธีการหรือกลวิธีที่มนุษย์สร้างขึ้นมาตามความเชื่อ เพื่อตอบสนองความต้องการด้านต่างๆ ของคน สำหรับพิธีแซนยะนั้นเกี่ยวข้องกับอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งก็คือผีปู่ตา ผู้ดูแลความเป็นไปในชุมชน ด้วยความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาตินี้เองที่เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดและพฤติกรรมของชุมชนทั้งในระดับปัจเจกและระดับชุมชนโดยรวม

ความเชื่ออันสืบเนื่องมาจากการประกอบพิธีคือ การยอมรับนับถือผู้มีอำนาจ ส่งผลให้ชุมชนมีอุดมการณ์ทางการเมืองแบบอำนาจนิยม ในขณะที่เดียวกันก็มีความต้องการอิสระเสรีตามลัทธิชาตินิยมพื้นฐานของมนุษย์ อุดมการณ์ดังกล่าวมีผลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองและพฤติกรรมทางการเมืองของชาวกูยตำบลแจนแวนในรูปแบบต่าง ๆ อีกทั้งยังเป็นตัวหล่อหลอมบุคลิกภาพให้ชาวกูยตำบลแจนแวนในเรื่องการเชื่อฟังและยอมรับอำนาจของผู้นำ ในขณะที่เดียวกันก็มีบุคลิกภาพในการแสวงหาอิสระเสรีภาพตามสัญชาตญาณดั้งเดิมของมนุษย์ ทำให้ชาวกูยได้รับการขนานนาม

ว่าเป็นกลุ่มที่มีความคิดรุนแรงหัวแข็ง บุคลิกภาพที่ขัดแย้งกันดังกล่าวทำให้บางครั้งชาวภูยก้ออ่อน
 น้อมเชื่อฟังผู้นำ แต่บางครั้งก็แสดงออกถึงการต่อต้านอย่างรุนแรง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอิทธิพล
 ของวัฒนธรรม ซึ่งเปรียบเสมือนเหรียญสองด้าน ด้านหนึ่งเป็นปัจจัยที่เอื้ออำนวยและส่งเสริม
 สนับสนุนการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ การระดมการมีส่วนร่วม ความ
 เหนียวแน่นทางสังคม ความผูกพันอันนำไปสู่การหาข้อยุติของปัญหาอย่างประนีประนอม การยอมรับ
 หลักการเสียงข้างมาก ฯลฯ อีกด้านหนึ่งนำมาซึ่งความขัดแย้งต่อระบอบประชาธิปไตย คือ การ
 ปลุกฝังบุคลิกภาพแบบอำนาจนิยม การยอมรับอำนาจของชนชั้นปกครอง การแสดงออกถึงการมี
 อำนาจในการต่อรอง ฯลฯ บุคลิกภาพดังกล่าวเป็นปัจจัยที่ทำให้การแสดงออกของชุมชนในการแก้
 ปัญหาเป็นไปในลักษณะรุนแรงและต่อต้าน ผลการศึกษาจึงพบความขัดแย้งในวัฒนธรรมท้องถิ่น
 อันสัมพันธ์พฤติกรรมทางการเมืองที่แสดงออกอย่างรุนแรงและต่อต้าน ซึ่งจะเป็แนวทางสำหรับการ
 การศึกษาวิจัยในอนาคตเพื่อแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่อไปในอนาคต

ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาข้อที่ 3 ของการศึกษาซึ่งตั้งไว้ว่าเพื่อเสนอแนวทางในการ
 พัฒนาประชาธิปไตย โดยกระบวนการกลุ่มและเรียนรู้ผ่านวัฒนธรรมท้องถิ่น การศึกษาพบ
 อิทธิพลของวัฒนธรรมในสองด้าน จึงนำไปสู่การเสนอแนวทางในการปรับใช้วัฒนธรรมในส่วนที่
 เอื้อต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยให้เหมาะสม และปรับปรุงในส่วนที่ขัดแย้ง เพื่อให้ได้
 แนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมและยั่งยืน

การศึกษตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ทั้งสามประการ นำไปสู่การพิสูจน์สมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า
 วัฒนธรรมท้องถิ่นที่ประกอบด้วยความเชื่อ ค่านิยมหรือวิถีคิด ซึ่งถูกถ่ายทอดออกมาในรูปของ
 ประเพณีพิธีกรรมมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและการแสดงพฤติกรรมทางการเมืองของคนในท้องถิ่น
 ว่า เป็นจริงดังที่ตั้งสมมติฐานไว้ โดยอิทธิพลของวัฒนธรรมมีทั้งส่วนที่ส่งเสริม สนับสนุน และขัด
 ขัดกับแนวคิดประชาธิปไตย ส่งผลให้พฤติกรรมทางการเมืองของคนในชุมชนชาวภูยก้อมีสอง
 ลักษณะเช่นกัน คือ มีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่างๆ ตั้งแต่การปรึกษาพูดคุยในประเด็น
 ปัญหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ไปจนถึง การเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมืองรูปแบบต่างๆ
 และการแสดงออกทางการเมืองอย่างรุนแรง เช่น การชุมนุมประท้วง เป็นต้น

การอภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยผู้ศึกษาได้นำเสนอผลการศึกษาวิจัย การวิเคราะห์ และการพิสูจน์
 สมมติฐานไว้ในบทที่ 6 โดยอาศัยกรอบแนวคิดทฤษฎีเป็นแนวทางในการวิเคราะห์และหลีกเลี่ยง
 การแสดงความคิดเห็นส่วนตัวเพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือตามหลักวิชา การ
 อภิปรายผลในบทนี้จะเป็นส่วนการวิเคราะห์และอภิปรายโดยผู้วิจัยเสนอความคิดเห็นส่วนตัว

ประกอบหลักทางวิชาการ เพื่อให้การนำเสนอมีความหลากหลาย และเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยต่อไปในอนาคต โดยการอภิปรายจะแยกประเด็นในการอภิปรายดังนี้

วัฒนธรรมท้องถิ่นในส่วนที่ส่งเสริมและสนับสนุนแนวคิดประชาธิปไตย

การศึกษาขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม พบว่าขั้นตอนการประกอบพิธี แบ่งเป็นการสร้างความศักดิ์สิทธิ์ คือ ขั้นตอนการเริ่มพิธีแห่นางแมว ผู้ร่วมพิธีต้องอยู่ในความสงบและสำรวมเกล้าจ่ากลายเป็นตัวแทนความศักดิ์สิทธิ์ ส่วนที่สองเป็นการสร้างความสามัคคีและความสนุกสนานรื่นเริง คือ หลังเสร็จพิธีผู้ร่วมพิธีทุกคนจะร้องรำทำเพลง มีการประกวดบั้งไฟ ตะไลยักษ์ และไปทำบุญที่วัดร่วมกัน

ในทางมานุษยวิทยา พิธีกรรมมีความสำคัญโดยตัวของมันเอง คือ การเห็นตัวบ่งชี้ให้เห็นถึงความหมายที่แท้จริงของวัฒนธรรม ซึ่งในทุกวัฒนธรรมจะมีความหมายที่หลากหลายซับซ้อนแตกต่างกันออกไป นักมานุษยวิทยา เรียกว่า รหัสทางวัฒนธรรมและความหมายทางสังคม (cultural code and social message) ซึ่งเต็มไปด้วยองค์ความรู้อันเกิดจากการได้มาทั้งโดยผู้มีอำนาจ (by authority) โดยขนบประเพณี (by tradition) และจากปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม (culture)

พิธีแห่นางแมวมีความหมายในด้านการสร้างความรู้สึกร่วมกันและในอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติโดยตัวของมันเอง ดังนั้นเมื่อเกิดปรากฏการณ์อันหาคำอธิบายได้ยากขึ้นในชุมชน ผู้ทรงความรู้อันประกอบไปด้วย พระ คนเฒ่าคนแก่ที่ชุมชนนับถือก็มักให้คำอธิบายว่าเกิดจากอำนาจของผีปู่ตา ส่งผลย้อนกลับให้คนในชุมชนยิ่งเชื่อมั่นศรัทธาผีปู่ตาอย่างแรงกล้า และเป็นการตอกย้ำความรู้สึกรื่องการเกรงกลัวอำนาจและผู้ที่มิอำนาจเหนือกว่า อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มคุณค่าและความหมายของการสืบสานอนุรักษ์วัฒนธรรมความเชื่อของท้องถิ่นให้ดำรงอยู่

ความเชื่อเป็นปรากฏการณ์ทางจิตของมนุษย์ที่เกิดจากการตอบสนองความอยากรู้อยากเห็น ซึ่งเป็นสัญชาตญาณดั้งเดิมของมนุษย์ แม้ว่าศาสนาพุทธจะเข้าไปมีบทบาทในวิถีประชาของสังคม แต่หลักธรรมคำสอนของศาสนาพุทธก็หาได้ลบล้างความเชื่อเรื่องภูมิจิตวิญญาณในสังคมไม่ ดังนั้นความเชื่อดังกล่าวจึงยังวนเวียนอยู่กับพฤติกรรมของคนในชุมชน และฝังแน่นอยู่ในกระแสดิจสำนึกของคนในชุมชนนับจากอดีตถึงปัจจุบัน แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางการพัฒนาจะนำกระแสดความคิดใหม่ ๆ เข้าไปสู่ชุมชน โดยผ่านกระบวนการปกครองและการศึกษา แต่ชุมชนก็มิได้ละทิ้งความเชื่อเก่า ๆ ที่ยึดถือปฏิบัติอยู่ในสังคม ในทางกลับกันชาวภูยกลับนำความเชื่อความศรัทธาต่อปู่ตาและการแห่นางแมว มาเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาและเป็นที่พึ่งทางจิตใจ

เมื่อพิจารณาพิธีกรรมในฐานะการเป็นระบบย่อยที่ทำหน้าที่สร้างความประสานสอดคล้องกับระบบย่อยอื่น ๆ เพื่อการดำรงอยู่ของระบบใหญ่คือสังคมแล้ว พิธีกรรมก็ทำหน้าที่เป็นทั้งใน

การอธิบาย (explain) สนับสนุน (validate) และเพิ่มขวัญกำลังใจ (reinforce) โดยยึดคุณสมบัติซึ่งเน้นเรื่องจิตใจ ประกอบไปด้วยการให้ความสำคัญกับภาวะเหนือธรรมชาติ การแสวงหาความสบายใจและกำลังใจ ดังจะเห็นได้จากปรากฏการณ์การแขนงทั้งก่อนและหลังฤดูเก็บเกี่ยวผลผลิต และการแขนงเมื่อเกิดเหตุการณ์อันไม่สามารถให้คำอธิบายได้ เป็นต้น

วัฒนธรรมท้องถิ่นที่แสดงออกในรูปประเพณีพิธีกรรมมีหน้าที่อันสำคัญในการสร้างแบบแผนความประพฤติ กำหนดรูปแบบความสัมพันธ์และแสดงถึงความเป็นชุมชนของสังคมมนุษย์ที่มีอารยธรรมสูงส่งกว่าสัตว์ทั้งปวง หน้าที่อันสำคัญของวัฒนธรรม ได้แก่ การกำหนดรูปแบบของสถาบัน (institutions) กำหนดบทบาทความสัมพันธ์ (roles and relations) หรือพฤติกรรมของมนุษย์ควบคุมสังคม (social control) เป็นเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ (trade mark) ที่แสดงให้เห็นความแตกต่างของแต่ละสังคมหรือชุมชน สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม (unity) ความเป็นปึกแผ่น (solidarity) ความจงรักภักดีและอุทิศตนให้ส่วนรวม (loyalty and devotion) ทำให้สังคมและชุมชนอยู่รอด (survival) เป็นตัวหล่อหลอมบุคลิกภาพให้กับสมาชิก (social personality) และเป็นตัวสร้างและจัดแบบความประพฤติการปฏิบัติ (pattern of behavior) ผ่านกระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม (cultural transmission) โดยวิธีการสอนจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง (from one generation to another generation) สิ่งที่ยกทอดจะเป็นแบบแผนการปฏิบัติ เช่น เฒ่าจ๋าใช้พิธีกรรมเป็นเวทีการกำหนดพฤติกรรมของคนในชุมชนมิให้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นสมบัติของปู่ตา การสอนให้เคารพผู้สูงอายุผู้อาวุโสและผู้ทรงคุณวุฒิของชุมชน นอกจากนี้วัฒนธรรมยังเป็นตัวถ่ายทอดบุคลิกภาพของคนในชุมชน เช่น ชาวภูยจะมีความเชื่อและนับถืออำนาจ จนทำให้กลายเป็นคนมีบุคลิกภาพแบบนิยมอำนาจ และเชื่อว่าผู้ปกครองที่มีอำนาจสามารถใช้อำนาจได้ตามความต้องการ ชุมชนจึงมีบุคลิกภาพของการเป็นผู้ทำตามและไม่กล้าแสดงความคิดเห็นส่วนตัวได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมเวทีประชาคมชาวบ้านจะไม่กล้าเสนอความคิดเห็นและไม่กล้าแสดงออก ด้วยความกลัวเกรงอำนาจของผู้ปกครองและกลัวว่าจะทำผิดกฎเกณฑ์ของชุมชนจนกลายเป็นแกะดำในชุมชน

ความเชื่อจากการประกอบพิธียังนำไปสู่การกำหนดแนวทางการประพฤติปฏิบัติร่วมกันชุมชน ดังตัวอย่าง เฒ่าจ๋ายบ้านแจนแวนห้ามนำสุรามมาเป็นเครื่องเซ่นไหว้ เป็นต้น การห้ามนำสุรามเซ่นไหว้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนพฤติกรรมของคน หากไม่ปฏิบัติตามปู่ตาจะโกรธและคลั่งไคล้ให้เกิดภัยพิบัติแก่ผู้ฝ่าฝืน ครอบครัวและชุมชน

นอกจากนั้นบทบาทของเฒ่าจ๋าซึ่งเป็นผู้นำอย่างไม่เป็นทางการยังสื่อความหมายการเมืองการปกครอง ให้เห็นถึงอำนาจที่แฝงมากับพิธีกรรม และเป็นอำนาจที่ชุมชนยอมรับร่วมกันอำนาจสามารถใช้อำนาจได้โดยอิงกับความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ และมีบทบาทในการปรับ

เปลี่ยนพฤติกรรมของคนในชุมชน อิทธิพลของพิธีกรรมที่มีต่อพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคล เป็นไปในลักษณะที่ไม่ชัดเจน แต่พิธีกรรมที่เกิดขึ้นจะนำไปสู่การเปลี่ยนถ่ายอำนาจระหว่างผู้นำ 2 แบบ คือแบบมีเหตุผลมีตำแหน่ง (ผู้นำอย่างเป็นทางการ) กับผู้นำแบบมีบุญญาธิการ (ผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ) ข้อสังเกตประการหนึ่งก็คือ พิธีกรรมนำมาซึ่งวัฒนธรรมทางสังคมที่ดี อันประกอบไปด้วย ความมีน้ำใจความสามัคคี การทำงานเป็นหมู่คณะ การนับถือผู้อาวุโส ฯลฯ แต่ในขณะเดียวกันในทางการเมืองการปกครอง ประเพณีพิธีกรรมก็เป็นจุดกำเนิดวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมและระบบอุปถัมภ์

แม้ว่าพิธีกรรมในบางแง่มุมจะถูกมองเป็นเรื่องหลงใหล งมงาย และเป็นสภาพจิตใจที่ไม่ต้องการใช้เหตุผล เป็นความเชื่อที่ไม่สามารถหาคำตอบมาอธิบายได้ ดังเช่นกรณีตัวอย่างที่ยกมากล่าวอ้างแล้ว แต่ความเชื่อจากการประกอบพิธีแซนชะก็เป็นความเชื่อที่เกิดจากความศรัทธา อันนำไปสู่การยอมรับว่าสิ่งที่มีอยู่เป็นจริงโดยอาศัยพยานหลักฐานจากการได้สัมผัสรับรู้และมีส่วนร่วม เป็นความเชื่อที่อาศัยเหตุผลแต่เป็นเหตุผลที่แบ่งอยู่กับอารมณ์และความรู้สึก ดังที่ St Augustine (576 - 1652) (อ้างถึงในสุวรรณ จันทรวงศ์, 2540 : 2) นักเทววิทยาของยุโรปสมัยกลางกล่าวไว้ว่า “ศรัทธาจะต้องมีมาก่อนความเข้าใจทั้งหมด มิฉะนั้น มนุษย์จะไม่เข้าใจในพระเจ้าที่เป็นอนันตะ “และ” ข้าพเจ้ามิปรารถนาที่จะเข้าใจเพื่อที่จะเชื่อ แต่ข้าพเจ้าเชื่อเพื่อจะได้เข้าใจ (ildes quarens intellectum)”

จากการศึกษา พบความหมายของวัฒนธรรมท้องถิ่นในฐานะที่เป็นความเชื่อระบบคุณค่า และวิถีชีวิตของประชาชนอันประกอบไปด้วยภูมิปัญญาที่ถูกถ่ายทอดสืบต่อกันมาและหยั่งรากลงลึกในสังคม การส่งเสริมวัฒนธรรมจะเป็นการส่งเสริมให้สังคมมีความหลากหลายและเข้มแข็ง ในขณะที่การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเองก็เป็นการปกครองในรูปแบบที่เน้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุมชน ส่งเสริมเสรีภาพและความเสมอภาคของคนในชุมชน

พิธีกรรมทำให้ความเชื่อมีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น และเป็นวิธีการที่มนุษย์จำเป็นต้องกระทำเพื่อให้บังเกิดผลสัมฤทธิ์ในกิจกรรมต่าง ๆ และเปรียบเสมือนหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ พิธีแซนชะนับเป็นประเพณีส่วนรวมที่ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจและการยึดถือปฏิบัติจากคนทั้งชุมชน เป็นประเพณีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการดำรงอยู่ของชุมชนและการดำเนินชีวิตร่วมกัน นอกจากนี้จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในระดับปัจเจกแล้ว พิธีกรรมแซนชะยังมีอิทธิพลในระดับชุมชนก่อให้เกิดความสามัคคีและการทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม กำหนดกรอบแบบแผนพฤติกรรมร่วมของชุมชนและสร้างคุณค่าให้กับชุมชน

อิทธิพลที่มีต่อพฤติกรรมทางการเมืองการปกครอง พบว่าความเชื่อในการประกอบพิธีแซนชะนำมาซึ่งการเกิดองค์ความรู้ในเรื่องอำนาจและบทบาทของผู้นำ ตลอดจนรวมถึงการเรียนรู้ที่จะ

มีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครอง ตามแนวคิดประชาธิปไตยซึ่งคนในชุมชนยังมีได้ตระหนักถึงศักยภาพของตนเอง ความเป็นประชาธิปไตยของชุมชนเห็นได้จากวิธีการเลือกเจ้า และ การร่วมกันจัดพิธีแซนยะ แม้ว่าความเชื่อจากการประกอบพิธีกรรมจะเป็นความเชื่อความศรัทธาที่ดูเหมือนไร้เหตุผลดังที่ John Scotus Revier (1358 - 1420) (อ้างถึงในสุวัฒน์ จันทระจาง, 2540 :2) นักปรัชญาทางศาสนาของยุโรปสมัยกลางกล่าวไว้ว่า “ที่ใดมีเหตุผล ที่นั่นไม่มีศรัทธา” แต่การศึกษาทำให้เราค้นพบคุณค่าของความเชื่อในฐานะที่เป็นตัวสร้างสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และเป็นจุดกำเนิดพฤติกรรม ซึ่งนั่นหมายถึงการพบแสงสว่างในการเดินทางค้นหาทางออกของการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาสังคมและการเมืองในชุมชน

ด้วยความสำคัญของการเป็นจุดก่อกำเนิดพฤติกรรมของพิธีกรรมดังที่กล่าวมาแล้ว การศึกษาจึงปรากฏภาพให้ประจักษ์ว่า มีพฤติกรรมทางการเมืองเกิดขึ้นในชุมชนโดยได้รับอิทธิพลจากการเข้าร่วมพิธีแซนยะ ทั้งนี้เนื่องจาก พฤติกรรมทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมในสังคม พฤติกรรมทางการเมืองของคนในชุมชนเกิดขึ้นโดยที่คนแสดงพฤติกรรมแทนไม่รู้ตัวว่านั่นคือการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองและตนเองมีวิถีแบบประชาธิปไตย กล่าวคือ การมีส่วนร่วมที่เป็นพฤติกรรมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยจะเริ่มตั้งแต่ตอนแรกของการประกอบพิธีแซนยะ โดยชุมชนจะมีการนัดหมายกันบริเวณศาสนาประชาร่วมใจ หรือที่ทำการกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อร่วมปรึกษาหารือเกี่ยวกับการจัดพิธี ผู้เข้าร่วมการประชุมจะมากันโดยมีต้องบังคับ และมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เช่น การเสนอให้จัดช่วงเวลาเช้าหรือบ่าย เสนอให้มีการจัดงานอื่น ๆ ร่วมด้วยไม่ว่าจะเป็นการประกวดร้องไฟ การจัดงานบุญข้าวจี ฯลฯ และเมื่อมีการเสนอความคิดเห็นร่วมกันแล้ว ชุมชนก็จะหาข้อยุติร่วมกัน โดยการลงมติว่าจะจัดพิธีเวลาใด จัดอย่างไรและมีการแบ่งหน้าที่กันในการเตรียมงาน การประชุมเสนอข้อคิดเห็นและลงมติร่วมกันนี้เป็นพฤติกรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานที่มีอยู่ในวิถีชีวิตชุมชน

การเลือกเจ้าซึ่งเป็นผู้ดำเนินการประกอบพิธี เป็นการเลือกโดยเสรีในช่วงเวลาการจัดพิธีแซนยะ โดยผู้ร่วมพิธีซึ่งก็คือ สมาชิกทุกคนในชุมชน จะเลือกบุคคลซึ่งเห็นว่าเป็นผู้อาวุโส เป็นแบบอย่างที่ดี มีความประพฤติปฏิบัติดีและทุกคนยอมรับ ขึ้นเป็นเจ้า วิธีการเลือกได้แก่ การผูกฝ้ายข้อมือให้กับคนที่คนเลือก แม้ว่าจะไม่มีการหาเสียงแบบผู้นำอย่างเป็นทางการ แต่วิธีการเลือกและเสรีภาพในการเลือก แสดงให้เห็นถึงความมีประชาธิปไตยในชุมชน พฤติกรรมทางการเมืองที่ได้รับอิทธิพลจากพิธีแซนยะนอกจากที่กล่าวมาแล้ว ยังได้แก่ การเข้าร่วมพิธีของผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลแฉกแฉก ฯลฯ ที่ใช้เวทีการประกอบพิธีกรรมเช่นที่สร้างภาพพจน์และบุคลิกภาพความเป็นผู้นำให้กับตนเอง

สร้างอำนาจบารมีโดยใช้พิธีกรรมเป็นเครื่องมือและสร้างการยอมรับนับถืออีกทั้งยังสร้างพฤติกรรมกรรมกรมีส่วนร่วมทางการเมืองและการพัฒนา โดยอาศัยเผ่าเจ้าเป็นผู้ถ่ายทอด เช่น การรณรงค์ให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การขอความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเกณฑ์แรงงานชาวบ้านไปร่วมกันปรับปรุงซ่อมแซมสิ่งสาธารณประโยชน์ อันได้แก่ ศาลาที่พัก วัด ฯลฯ

นอกจากนั้น ผู้นำซึ่งก็คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและรวมถึงเผ่าเจ้าด้วย ก็ยังได้รับอิทธิพลจากผีปู่ตาในการสร้างอำนาจบารมีและมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจตลอดรวมถึงการแสดงพฤติกรรมทางการเมืองของคนในชุมชน จากการสอบถาม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การฯ ต่างยอมรับว่าก่อนการเลือกตั้ง คนจะต้องมาชงชะ และเมื่อได้รับการเลือกตั้งก็จะชงชะอีกครั้ง ชาวบ้านเองก็ยอมรับว่าเมื่อมีการเลือกตั้งตนเองจะต้องไปถามความคิดเห็นจากเผ่าเจ้าว่า ควรจะเลือกใครดี เพราะเผ่าเจ้าคือ ผู้อาวุโสและเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม ดังนั้นเผ่าเจ้าจะรู้ว่า ใครดีหรือไม่ดี และชาวบ้านควรเลือกใคร

วัฒนธรรมท้องถิ่นในส่วนที่ขัดแย้งกับแนวคิดประชาธิปไตย

ที่กล่าวถึงข้างต้นเป็นพฤติกรรมทางการเมืองโดยทั่วไปที่ได้รับอิทธิพลจากพิธีชงชะ นอกจากพฤติกรรมดังกล่าวมาแล้ว ชุมชนชาวกูยยังมีพฤติกรรมทางการเมืองในลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงความไม่สอดคล้องกันระหว่างลักษณะทางวัฒนธรรมกับพฤติกรรมทางการเมือง โดยมีอิทธิพลจากการเข้าร่วมพิธีชงชะ แสดงให้เราเห็นถึงความเชื่อมั่นในอำนาจของผู้นำ ส่งผลให้คนขาดความเชื่อมั่นศรัทธาในอำนาจของตนเอง ทำให้เกิดพฤติกรรมทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในแบบระดมได้ง่าย นั่นหมายถึง วัฒนธรรมทางการเมืองของชุมชนจะปรากฏในแบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า-มีส่วนร่วม กล่าวคือ คนมีส่วนร่วมทางการเมืองแต่ขาดพื้นฐานในด้านการประเมินคุณค่า รู้จักการเมืองและรู้ดีต่อมันเพียงผิวเผิน และการเข้าไปมีส่วนร่วมมิได้เกิดจากการเรียนรู้ทางการเมืองของตนเองอย่างแท้จริง ปรากฏการณ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่คนในชุมชนเรียนรู้ก็เป็นเรื่องของอำนาจและการใช้อำนาจในทางที่ผิด ดังกรณีการขัดแย้งภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้สมาชิกสภาท้องถิ่นลงมติไม่ไว้วางใจคณะผู้บริหารและมีการปรับเปลี่ยนผู้บริหารถึง 4 ชุด ในสมัยเดียว มีการทุจริตของผู้ปกครองท้องถิ่นและข้าราชการหลายกรณี ส่งผลให้มีการตั้งคณะกรรมการตรวจสอบและลงโทษทางวินัย ทางแพ่ง และอาญา กับบุคคลดังกล่าว มีการสับเปลี่ยนโยกย้ายข้าราชการส่วนท้องถิ่นคือ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลแจนแวน 5 คน หัวหน้าส่วนการคลัง 5 คน หัวหน้าส่วนโยธา 3 คน ภายในระยะเวลาไม่ถึง 5 ปี มีการร้องเรียนเรื่องการทุจริตคอร์รัปชันของผู้นำท้องถิ่น ฯลฯ

ปัญหาเหล่านี้ทำให้ชาวภูยในชุมชนตำบลแจนแวนขาดความศรัทธาต่อระบบการเมืองการปกครอง และไม่อยากมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครอง ดูได้จากจำนวนผู้เข้าร่วมเวทีประชาคมที่จัดโดยองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อขอรับทราบปัญหาความต้องการของชาวบ้าน และเปิดโอกาสให้ชุมชนเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหา พบว่า มีชาวบ้านมาร่วมกิจกรรมน้อย และไม่กล้าเสนอความคิดเห็น เนื่องจากเคยชินกับการรับฟังและเชื่อในการสั่งการของผู้นำ

ความขัดแย้งภายในชุมชนอันมีที่มาจากการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างไม่เป็นธรรมและไม่คำนึงถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชนของระบบการเมือง ก็แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบรุนแรงไว้ระเบียบ ได้แก่ การกำหนดพื้นที่ป่าวัฒนธรรมในเขตตำบล เป็นการประกาศเขตป่าทับที่ทำกินของชาวบ้านจำนวนหนึ่ง ซึ่งมีเอกสารยืนยันสิทธิครอบครองตามกฎหมาย การกระทำดังกล่าวส่งผลให้มีผู้ได้ประโยชน์และผู้สูญเสียประโยชน์ จึงมีการประท้วงเรียกร้องความเป็นธรรมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 จนถึงปัจจุบัน เกิดเหตุการณ์ปะทะกันระหว่างคนในชุมชนฝ่ายที่เห็นด้วยกับผู้ไม่เห็นด้วย ที่จะประกาศเขตป่าอนุรักษ์และความขัดแย้งดังกล่าวก็ยังคงอยู่โดยไม่มีแววที่จะแก้ไขได้โดยไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งภายในชุมชน

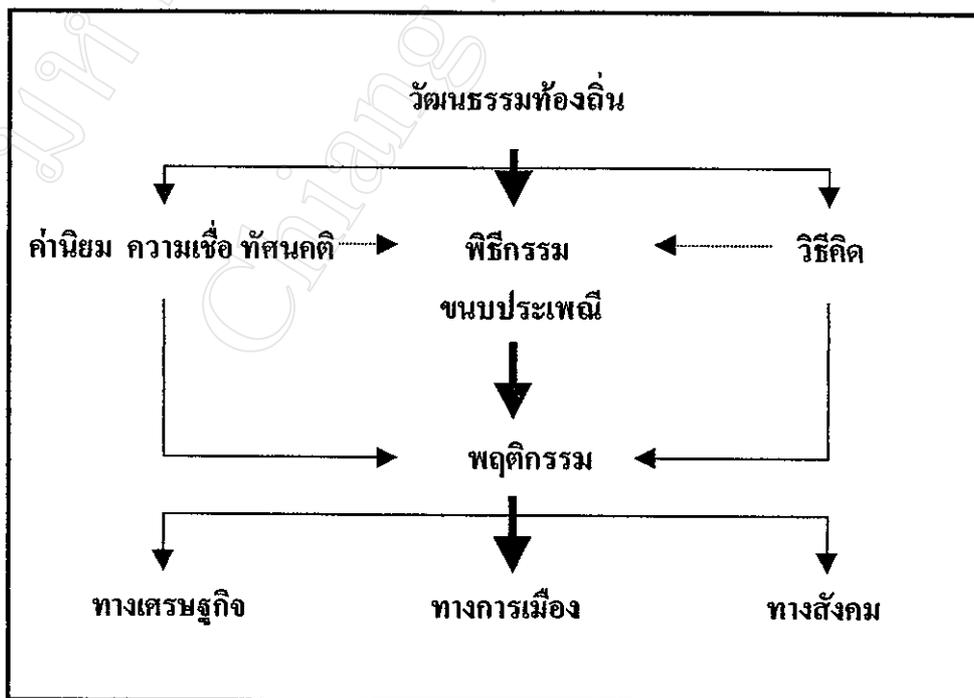
ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว เป็นภาพรูปรธรรมของความไม่สอดคล้องระหว่างพฤติกรรมทางการเมือง กับวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนที่เป็นลักษณะการอยู่ร่วมกันโดยสันติ การไม่ทุจริตการไม่ทุจริต การไม่ทะเลาะวิวาท และมีความเคารพนอบน้อมเชื่อฟังผู้นำ อันเป็นผลมาจากการที่การเมืองท้องถิ่นมีความเป็นการเมืองโดยตัวของมันเอง คือ เป็นเรื่องของ การขึ้นมาสู่อำนาจในการบริหารจัดการ โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งตามแนวประชาธิปไตย คือ การเมืองจึงนำระบบการแข่งขัน การแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นเข้าไปสู่ชุมชนชนบท ประกอบกับการเมืองเป็นเรื่องของอำนาจและผลประโยชน์ ชุมชนจึงมีอาจเรียนรู้การเมืองในลักษณะที่เป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์แบบได้

ตัวอย่างพฤติกรรมทางการเมืองของคนในชุมชนที่แสดงออกถึงความขัดแย้งกับลักษณะทางวัฒนธรรมมีให้เห็นอย่างชัดเจน อันได้แก่ ปรากฏการณ์การขัดแย้งระหว่างผู้นำในระดับท้องถิ่นคือ ฝ่ายพัฒนา (องค์การบริหารส่วนตำบล) กับฝ่ายปกครอง (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) การทุจริตและความขัดแย้งภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหารหลายครั้ง ความขัดแย้งระหว่างข้าราชการที่ถูกส่งลงไปปฏิบัติหน้าที่ในท้องถิ่นกับผู้บริหารท้องถิ่น และทุจริตในหน้าที่ราชการนำไปสู่กระบวนการพิจารณาโทษ และการโอนย้ายข้าราชการ ความขัดแย้งภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น นอกจากจะนำสภาพไร้เสถียรภาพมาสู่องค์กรแล้ว ยังสร้างทัศนคติด้านลบต่อการเมืองการปกครองในสายตาประชาชนในชุมชน ส่งผลให้ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอยู่ในระดับต่ำกว่าที่ควรจะเป็น การบริหารจัดการ

ทรัพยากรที่ไร้ประสิทธิภาพของภาครัฐบาลนำไปสู่ความขัดแย้งกับชุมชน และส่งผลให้เกิดความขัดแย้งภายในชุมชนอย่างน่าใจหาย

เมื่อพิจารณาสภาพปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจริงในชุมชนแล้ว พบว่าทางออกแห่งการแก้ไขปัญหาคือ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางการเมืองการปกครองของทั้งผู้นำและประชาชนในชุมชน ให้ยึดหลักการมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยใช้เหตุผลในการการแก้ปัญหา มีจริยธรรมและคุณธรรมโดยอาศัยพื้นฐานความมีวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นเป็นเครื่องหล่อหลอมจิตใจปรับเปลี่ยนบทบาทในการบริหารการปกครองของเจ้าหน้าที่ภาครัฐให้คำนึงถึงความต้องการของท้องถิ่น ไม่มองข้ามคุณค่าของวัฒนธรรมดั้งเดิมและส่งเสริมให้คนในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในควมมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองและศรัทธาในคุณค่าของตนเอง อันจะนำไปสู่การเกิดความศรัทธาต่อระบบการเมืองการปกครองด้วย ทั้งนี้เนื่องจากวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม ทศนคติ วิถีคิด ขนบธรรมเนียมประเพณี และพฤติกรรมทางการเมืองมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน เพื่อให้เข้าใจความสัมพันธ์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเสนอแผนภาพแสดงความสัมพันธ์ของการเกิดพฤติกรรมทางการเมือง อันมีพื้นฐานมาจากวัฒนธรรมท้องถิ่น ดังนี้

แผนภาพที่ 13 : แสดงความสัมพันธ์ของการเกิดพฤติกรรมทางการเมือง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในชุมชนชาวกูยจะได้ชื่อว่า เป็นชุมชนที่มีความเหนียวแน่นทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่สั่งสมมานานจนเปรียบเสมือนการตกผลึกทางวัฒนธรรม คือ เกาะกลุ่มฝังรากลึกอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชน การละลายพฤติกรรมหรือวัฒนธรรมที่เหนียวแน่นอาจเป็นเรื่องยากแต่วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ และมีการปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม การเมือง ดังนั้นเมื่อสภาพสังคมและการเมืองเปลี่ยนไปตามการพัฒนา วัฒนธรรมท้องถิ่นก็ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย พิธีแซนชะก็เช่นกัน

ในปัจจุบันพิธีแซนชะเริ่มได้รับความสนใจจากคนรุ่นใหม่น้อยลงทุกที เนื่องจากการแพร่ระบาดของวัฒนธรรมตะวันตกด้านการบริโภค ด้านความคิด ฯลฯ ซึ่งถูกถ่ายทอดผ่านสื่อสมัยใหม่และเข้าไปถึงชุมชนชาวกูยอย่างรวดเร็ว การพัฒนาที่สร้างความเจริญทางวัตถุทำให้คนชาวกูยเริ่มให้ความสำคัญกับคุณค่าด้านจิตใจน้อยลง คุณค่าของวัตถุความเจริญกลายเป็นความยิ่งใหญ่กว่าจิตใจคน ในขณะที่เดียวกันวัฒนธรรมจากภายนอกที่เริ่มเข้าไปแทนที่วัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน ก็เป็นปัจจัยสำคัญทำให้คนขาดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง.

จากการศึกษาเราพบคุณค่าของวัฒนธรรมในเรื่องของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การรักษาพวกพ้อง การทำงานเป็นหมู่คณะ การรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น การฟังฟังกัน และการขอมอะดุ่มอด้วย ตลอดจนรวมถึงการมีเสรีภาพในการดำรงชีวิต ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย หากการพัฒนาได้เข้าไปเปลี่ยนแปลงคุณค่าของวัฒนธรรมอันดีงามเหล่านี้เสียแล้ว ความเป็นชุมชนย่อมสูญสลายวัฒนธรรมถูกทำลาย การปกครองก็ไร้เสถียรภาพ ดังนั้นการพัฒนาการทางการเมืองและสังคมจึงมีอาจมองข้ามทุนทางวัฒนธรรมไปได้

หากจะกล่าวว่าการชุมชนกูยมีความเหนียวแน่นทางวัฒนธรรมคงไม่สามารถยืนยันด้วยคำนี้ได้ตลอดไปเพราะการพัฒนาที่เข้าไปสร้างความเปลี่ยนแปลงในชุมชนเกิดจากภาครัฐ ซึ่งถือว่าเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย หากการพัฒนายังเป็นไปในแบบเดิมคือ การพัฒนาโดยการเปลี่ยนชนบทให้เป็นเมือง การเน้นคุณค่าของวัตถุ หรือแม้แต่การส่งเสริมให้ชุมชนมีศักยภาพโดยการป้อนความรู้ให้แบบละทิ้งภูมิปัญญาดั้งเดิม เช่นการส่งเสริมอาชีพที่มุ่งเน้นการผลิตเพื่อการตลาด การสร้างการผลิตในระบบอุตสาหกรรมที่ผลิตจำนวนมากและเหมือนกัน การทำลายวัฒนธรรมการทำลายความภาคภูมิใจของคนในชุมชน ก็เปรียบเสมือนการทำลายชีวิตคนในชุมชนนั่นเอง โดยเฉพาะวัฒนธรรมการประกอบพิธีแซนชะในชุมชนชาวกูย ซึ่งเป็นชนกลุ่มที่มีภาษาถิ่นและถ่ายทอดวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่นได้เฉพาะวิธีการสื่อสารที่ไม่มีกระดาษบันทึก การถ่ายทอดวัฒนธรรมเป็นไปในลักษณะการถือปฏิบัติสืบต่อกันมา หรือเข้าลักษณะ “หัวหงอกเดินนำ หัวดำเดินตาม” ดัง

นั่นหากชุมชนขาดความตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมอันดีงามของคนแล้ว วัฒนธรรมก็ย่อมมีวันสูญสลายไปอย่างน่าเสียดาย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาทางการเมือง

ปัญหาที่ว่าชุมชนมีพฤติกรรมทางการเมืองในลักษณะที่สวนทางกับวัฒนธรรมท้องถิ่น กล่าวคือ ภาพความขัดแย้ง การทุจริตในการปกครองส่วนท้องถิ่น และการเดินขบวนประท้วง เป็นภาพที่ขัดแย้งกับวัฒนธรรมท้องถิ่นในเรื่องความเป็นคนรักสันติ ไม่ทะเลาะวิวาท ไม่ลักทรัพย์ ฯลฯ น่าจะเป็นผลมาจากการกระจายอำนาจและผลประโยชน์ลงไปสู่ท้องถิ่น ในขณะที่วิถีชีวิตของชุมชนยังไม่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง และชุมชนขาดพื้นฐานการแสดงการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ ประกอบกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐและนักพัฒนาที่ละเลยวัฒนธรรมท้องถิ่น จึงจำเป็นต้องแสวงหาหนทางในการแก้ปัญหา อันได้แก่การปรับบทบาทของเจ้าหน้าที่รัฐและนักปกครอง นักพัฒนา กับสร้างบุคคลที่มีบุคลิกภาพประชาธิปไตยและยึดถือวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย

นับแต่อดีตเป็นต้นมา โปบายของรัฐ ไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องภาษาท้องถิ่น ซึ่งนับว่าเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นหรือชุมชนมากนัก ดังจะเห็นได้จากนโยบายการพัฒนาที่ผ่านมา ซึ่งมุ่งเน้นเรื่องความมั่นคงของชาติและการกลมกลืนวัฒนธรรมให้มีความเป็นไทยโดยสมบูรณ์ทั้งภาษาและวัฒนธรรม แม้แต่การเรียกชื่อหมู่บ้านหรือจังหวัดตามภาษาเดิมก็ถูกผู้ปกครองเปลี่ยน เช่น เมืองสระกำแพง เป็น ศรีสะเกษ เมืองสิงห์ท่า เป็น ยโสธร เป็นต้น บางชื่อก็มีความหมายผิดเพี้ยนไปจากเดิมเนื่องจากการขาดพื้นฐานความรู้เรื่องภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น

ยิ่งไปกว่านั้นคนที่พูดภาษาท้องถิ่นยังถูกดูหมิ่นดูแคลนจากคนบางกลุ่มที่พูดภาษาไทยกลาง ซึ่งเป็นลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงความคิดคับแคบในเรื่องการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม แม้ว่าการรณรงค์ให้คนไทยใช้ภาษาไทยให้ถูกต้องจะเป็นสิ่งสำคัญ แต่รัฐบาลก็ควรมองข้ามหรือละเลยเรื่องภาษาถิ่น เนื่องจากในชุมชนที่มีภาษาท้องถิ่นนั้น ยังมีคนบางกลุ่มโดยเฉพาะคนที่มีอายุอยู่ในวัยกลางคนขึ้นไปที่ใช้ภาษาท้องถิ่นเป็นประจำ และไม่สามารถออกเสียงพูดภาษาไทยที่ถูกต้องชัดเจนได้ เนื่องจากขาดโอกาสทางการศึกษาและไม่ได้ใช้ภาษาไทยกลางในชีวิตประจำวัน ดังนั้นหากคนกลุ่มนี้ไปติดต่องานราชการจึงมักประสบปัญหาในการสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ที่ตรงหน้า ในตำบลเจนแวน ซึ่งประชากรส่วนใหญ่พูดภาษาส่วย บางครั้งชาวบ้านจะไม่เข้าใจ

ภาษาที่เจ้าหน้าที่สื่อสาร คำนึงเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะนักปกครองและนักพัฒนาที่ออกไปทำงานในพื้นที่ชุมชนต่าง ๆ จึงควรให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมด้านภาษาของท้องถิ่น

นอกจากเจ้าหน้าที่ของรัฐจะสามารถติดต่อสื่อสารกับชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นได้แล้ว ยังเป็นการสร้างทัศนคติที่ดีให้กับชุมชน ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน เกิดการเรียนรู้วัฒนธรรมอันหลากหลาย เกิดความเข้าใจถึงขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ซึ่งเท่ากับเป็นการสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นควบคู่ไปกับการพัฒนา คนในชุมชนเองก็จะเกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง เกิดความเชื่อมั่นในคุณค่าของตนเองและศรัทธาระบบการเมืองการปกครอง อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและไม่ก่อให้เกิดความแตกแยก

สร้างบุคลิกภาพประชาธิปไตยในวิถีชีวิต

ข้อเสนอแนะประการหนึ่งซึ่งจะนำชุมชนฝ่าฟันวิกฤติการณ์ไปสู่การพัฒนาการทางการเมืองคือ การสร้างบุคลิกภาพประชาธิปไตยให้ชุมชนมีวิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตย กล่าวคือ การดำรงชีวิตตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย อันประกอบไปด้วย

1. ความมีเหตุผลและเชื่อมั่นในหลักเหตุผล
2. ความเคารพซึ่งกันและกัน ประกอบไปด้วยความเคารพในความเป็นมนุษย์ ความมีศักดิ์ศรีความมีวิจารณ์ญาณในการตัดสินใจและมีความรู้ความสามารถ
3. ความเคารพกฎหมาย ทั้งเป็นกฎระเบียบต่าง ๆ ของสังคม
4. ความเคารพในสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาพ
5. การตกลงกันอย่างสันติวิธี ประนีประนอมและอดกลั้น เมื่อมีความเห็นแตกต่างกัน
6. การดำเนินชีวิตอย่างเสรีภาพภายใต้กฎหมายและไม่ถูกแทรกแซงจากรัฐ

จะเห็นได้ว่าเมื่อบุคคลมีบุคลิกภาพประชาธิปไตยและมีวิถีชีวิตประชาธิปไตยแล้ว บุคคลจะอยู่ร่วมกันภายใต้การตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของตนเองและผู้อื่น ใช้ปัญญาพิจารณาเลือกปฏิบัติเพื่อประโยชน์แก่ตนเองและสังคมส่วนรวม และเป็นผู้ที่สามารถควบคุมตนเองได้และมีวินัยในตนเอง ส่งผลให้การอยู่ร่วมกันในสังคมมีสันติสุข และสังคมมีการดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุผลและมีคุณธรรมอันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคม การเมืองที่ยั่งยืนและไม่เกิดปัญหา การสร้างบุคลิกภาพประชาธิปไตยในวิถีชีวิตนี้ อาจมีลักษณะที่ขัดแย้งกับความเชื่อในเรื่องการยอมรับอำนาจ ซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลจากการเข้าร่วมพิธีแห่นายบั้ง แต่หากพิจารณาอย่างลึกซึ้งจะพบว่าชุมชนมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย เช่น การร่วมประชุมปรึกษาหารือก่อนการจัดพิธีแห่นายบั้ง หรือก่อนการจัดงานประเพณีของชุมชน หากชนชั้นปกครองใช้เวทีการประกอบพิธีแห่นายบั้ง หรืองาน

ประเพณีต่างๆ เป็นที่เผยแพร่และปลูกฝังแนวคิดการสร้างบุคลิกภาพแบบประชาธิปไตยแล้ว เชื่อได้ว่า ชุมชนจะสามารถรู้ เข้าใจ และมีบุคลิกภาพแบบประชาธิปไตยได้อย่างแน่นอน

ยึดติดคุณธรรม 3 สาย

เมื่อบุคคลมีบุคลิกภาพประชาธิปไตยแล้วจะต้องยึดถือว่าวิถีชีวิตประชาธิปไตยโดยยึดมั่นในคุณธรรม 3 สายทางดังนี้

1. การวชิธรรม คือ เคารพในสถาบันพระมหากษัตริย์ เคารพซึ่งกันและกัน เคารพสิทธิผู้อื่นใช้เสรีภาพภายใต้ขอบเขต ปฏิบัติตามกฎหมาย พுகจาเหมาะแก่กาลเทศะ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยเหตุผล และยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของสังคม

2. สามัคคีธรรม คือ ให้ความร่วมมือในการทำงานเอาใจเขามาใส่ใจเรา มีความรับผิดชอบและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

3. ปัญญาธรรม คือ เข้าใจในความเป็นผู้นำและผู้ตาม ยอมรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น ตัดสินปัญหาด้วยเหตุผล รับฟังและเคารพมติของเสียงข้างมาก

จะเห็นได้ว่าการสร้างบุคลิกภาพประชาธิปไตยในวิถีชีวิตไม่ใช่เรื่องยากลำบากเกินกว่าที่คนในชุมชนจะรับได้ เนื่องจากลักษณะวิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตยเป็นลักษณะที่อิงแอบอยู่กับวัฒนธรรมท้องถิ่น และมีอยู่ในวิถีชีวิตของคนในชุมชนแล้ว การศึกษาและข้อเสนอแนะจึงเป็นเสมือนการชี้ทางให้คนค้นพบศักยภาพของตนเองและค้นพบคุณค่าที่มีอยู่ในตนเอง อันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนและการเมืองด้วยตนเองของชุมชน

ยึดมั่นจริยธรรมนำใจ - กาย

หลักจริยธรรม (moral principles) ประกอบไปด้วยการวิเคราะห์ขีดเขตตนเองเชื่อฟังและลงโทษตนเอง (self) ซึ่งเป็นการควบคุมภายในตนเอง ความมีจริยธรรมและมีวินัยในตนเองเป็นหัวใจสำคัญของการแสดงออกซึ่งคุณธรรมทุกประเภท ซึ่งบุคคลจะมีวิถีประชาธิปไตยและอยู่ในสังคมประชาธิปไตยได้นั้นจะต้องมีการควบคุมตนเอง มีวินัย และมีจริยธรรม

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2539 : 1 - 2) กล่าวถึงการพัฒนาพฤติกรรมหรือวินัยกับการพัฒนาจิตใจและการพัฒนาปัญญาว่าเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมกัน ช่วยให้มีความพอใจและเต็มใจที่จะปฏิบัติตามความเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคม ทำให้เห็นเหตุผลของการอยู่ร่วมกันในสังคม เข้าใจความต้องการของผู้อื่นและประโยชน์ส่วนรวม

จึงกล่าวได้ว่าจริยธรรมมีความเกี่ยวข้องกับควมมีวินัยและประชาธิปไตย โดยควมมีวินัยเป็นองค์ประกอบของจริยธรรมและเป็นคุณลักษณะที่สำคัญที่พึงมีในบุคคลที่อยู่ร่วมสังคมประชาธิปไตย ขณะเดียวกันสังคมประชาธิปไตยและวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยจะอยู่ได้อย่างเป็นสุขก็ต้องอาศัยจริยธรรม

สืบสายส่งเสริมวัฒนธรรมคำจูนการเมือง

วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตของประชาชน อันหมายถึงความเชื่อ ระบบคุณค่า และพฤติกรรม การดำรงชีวิตของชุมชน กลุ่มชน ท้องถิ่น เผ่าพันธุ์อันเป็นภูมิความรู้ที่ผ่านการเลือกสรร กลั่นกรอง ลองใช้ และถ่ายทอดกันมา วัฒนธรรมจึงเป็นตัวส่งเสริมให้สังคมมีความหลากหลาย และเข้มแข็ง และวัฒนธรรมก็ยังเป็นสิ่งแสดงถึงเอกลักษณ์ของชุมชนที่แตกต่างกัน

ดังนั้นการสืบสายและส่งเสริมวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่คู่กับสังคมจะทำให้คนในสังคมเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง มีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ และมีแบบแผนที่ดีงามในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน ทั้งนี้เนื่องจากวัฒนธรรมนั้น มีข้อดีในการกลมเกลียวจิตใจ ให้บุคคลใช้ความผูกพัน ความปรองดอง สามัคคีในการแก้ไขปัญหา และลดความขัดแย้ง มีความประนีประนอม วัฒนธรรมสอนให้คนรู้จักการเคารพผู้อาวุโส ให้เกียรติกันและกัน และมีความหมายในแง่ของการระดมความร่วมมือร่วมใจ ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ดังนั้นการสร้างการพัฒนาการทางการเมืองที่ยั่งยืนจึงจำเป็นต้องส่งเสริมและสนับสนุนวัฒนธรรมของท้องถิ่น และนำวัฒนธรรมในส่วนที่ส่งเสริมสนับสนุนแนวคิดประชาธิปไตยมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการทางการเมืองการปกครอง ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการส่งเสริมวัฒนธรรมในท้องถิ่นจึงเท่ากับเป็นการส่งเสริมแนวคิดประชาธิปไตยในอีกทางหนึ่งด้วย

การพัฒนาการทางการเมืองนั้นควรจะเป็นการพัฒนาที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพื่อมิให้เกิดการพัฒนาแบบขาดความสมดุลย์และสร้างปัญหาภายหลัง การปฏิบัติตามแนวทางที่เสนอแนะมา ผู้วิจัยมีความเชื่อมั่นว่าจะก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ไม่ว่าจะเป็นชุมชนชาวดอยหรือชุมชนใด ๆ ในโลกนี้

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

การศึกษาถึงพฤติกรรมของมนุษย์เป็นการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงได้เสมอ เนื่องจากมนุษย์มีความสามารถในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเองและสังคม ไปตามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง หรือวัฒนธรรม ตามยุคสมัย

ในท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงและการแทรกแซงทางวัฒนธรรมตะวันตกที่ระบบการเมืองนำเข้ามาสู่ชุมชนผ่านเครื่องมือคือ แบบพัฒนานั้น ปัจจุบันพบว่าก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีคิด วิถีชีวิต และวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม เริ่มจากการเปลี่ยนแปลงทางวัตถุ ทั้งการก่อสร้างบ้านเรือน อาคารสถานที่ การก่อสร้างถนน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในการบริโภคและการแต่งกาย ตลอดจนไปถึงวัฒนธรรมในด้านศิลปกรรมต่าง ๆ และภาษา ผลที่ปรากฏคือ วัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิมเริ่มสูญหาย และคนขาดความภาคภูมิใจในตนเอง

การพัฒนาที่เน้นวัตถุมากกว่าจิตใจ ก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนแบบผิดสัดส่วน การพัฒนาที่ภาครัฐไม่ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมตลอดจน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้นำไปสู่การส่งเสริมให้มีการพัฒนาแบบละทิ้งภูมิปัญญาดั้งเดิม ปัญหาต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้วล้วนกำลังเกิดขึ้นในชุมชนชาวภูค้ำตำบลแจนแวน การขัดแย้งระหว่างวัฒนธรรมอันดีกับพฤติกรรมทางการเมืองแบบรุนแรงมีให้เห็นในหลายกรณี แต่ก็มีกลุ่มมองข้ามเพราะปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นกับชุมชนย่อยแทบทุกชุมชนและเป็นปัญหาที่มีลักษณะคล้ายกัน

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความคาดหวังว่าจะเป็นแนวทางให้นักวิชาการ นักปกครอง ข้าราชการ นักเรียนนักศึกษา หรือบุคคลทั่วไป หันมาให้ความสำคัญกับปัญหาดังกล่าว และให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาอย่างไม่ต้องรอการผลัดวันประกันพรุ่ง ซึ่งนอกจากจะไม่เป็นการแก้ปัญหาแล้ว ยังเป็นการตั้งสมมติฐานไว้รอเวลาปะทุขึ้นอีกด้วย การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้พบว่า พิธีกรรมในวัฒนธรรมท้องถิ่น และผู้นำอย่างไม่เป็นทางการมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและการแสดงพฤติกรรมทางการเมือง และได้ตั้งข้อสังเกตจากการศึกษาวิจัยว่า พฤติกรรมทางการเมืองของชุมชนมีลักษณะขัดแย้งกับวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น ดังนั้นจึงเป็นแนวทางสำหรับการศึกษาวิจัยต่อไปในอนาคต เพื่อแสวงหาด้านต่อแห่งความขัดแย้งและปรับปรุงแก้ไข เพื่อมิให้ชุมชนมีความบอบช้ำมากไปกว่าที่เป็นอยู่

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า งานวิจัยครั้งนี้จะจูงประกายความคิดสำหรับการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในอนาคต และจะพบหนทางในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาสังคม ตลอดจนค้นพบแนวทางในการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ดำรงอยู่ต่อไป